Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ, 1412 ЙИЛ, ШАВВАЛ, 14-КУН, ● ШАМСИЙ, 1371 ЙИЛ, ҲАМАЛ, 28-КУН.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг рўзномаси

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган 1992 ЙИЛ 17 АПРЕЛЬ, ЖУМА, 74-СОН ● 325 ● НАРХИ ОБУНАЧИГА 15 ТИЙИН. СОТУВДА 1 СУМ.

ҚАРДОШЛАР ДИЙДОР КЎРИШГАНДА

Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Абдулҳошим Муталов Тошкентга расмий ташриф буюрган Туркия Республикаси давлат вазири Икром Жайҳун бошчилигидаги сиёсат ва савдо-саноат доираларининг намояндаларидан ташкил топган делегацияни қабул қилди.

Маълумки, Ўзбекистон билан Туркия ўртасидаги қардошлик алоқалари узоқ тарихга бориб тақалади. Дили ҳам, дини ҳам бир аждодларимиз азал-азалдан хоҳ ҳунармандчилик, хоҳ тижорат, хоҳ маданият соҳасида бўлсин ўзаро самимий алоқа қилиб келганлар. Бу эса халқларимиз ҳаётида, икки мамлакат тараққиётида улкан аҳамият касб этган.

Лекин бу алоқалар давр тақозоси билан узоқ муддат узилиб қолди. Мана энди дўстлик ришталари қайтадан боғланмоқда. Ўзбекистон Республикаси мустақил давлат сифатида шаклланаётган бир даврда туркиялик қардошларимиз биздан ўз ёрдамларини аямаяптилар, Ўзбекистон Республикаси халқлари ҳам ўз навбатида, турк халқи билан ҳамфикр ва ҳамкор эканини амалда исботлашмоқда.

— Ўзбекистон Республикаси билан Туркия Республикаси ўртасидаги ўзаро алоқаларнинг янги босқичи бошланмоқда, — деди Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири А. Муталов. — Бу Туркия давлати дунёда биринчилардан бўлиб Ўзбекистон мустақиллигини тан олган кунларда бошланган эди.

Мана, орадан унча кўп вақт ўтгани йўқ. Бир-биримиз билан янада яқинроқ танишмоқдамиз, тажриба алмашмоқдамиз. Биз қардош турк халқидан, унинг тадбиркор раҳбарларидан ғоят миннатдормиз.

Туркия ҳукумати ўлкамизнинг истиқболига комил ишонч билан қарамоқда, бизни қўллаб-қувватламоқда. Мустақиллик йўлида нимаики қилаётган бўлсак, хайрихоҳлик кўрсатмоқда. 2 минг нафар ўғил-қизимизни Туркияда ўқитиб, замонамизнинг малакали мутахассислари қилиб етказиб бериш тўғрисидаги протоколнинг имзолангани ва мазкур соҳада иккала томон тайёргарлик ишларини жиддий бошлаб юборганида ҳам буни кўрса бўлади.

— Ҳозирги кунда, — деди Бош вазир, — икки мамлакат ўртасидаги алоқаларни янада ривожлантириш, амалий натижаларга эришиш учун катта имконият яратилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси шу мақсадда қатор амалий тадбирларни ишлаб чиқди. Кўп соҳаларда, хусусан иқтисодиёт ва савдо соҳасида, бозор иқтисодиётининг Туркия андозасини атрофлича ўрганиш учун махсус мутахассислар гуруҳларини, бозор иқтисодиёти шароитида Ўзбекистон Республикаси қонунларини ўрганиш ва баҳолаш қўшма комиссиясини тузиш, Туркия ташқи иқтисодий алоқа идораси билан Ўзбекистон — Туркия Амалий ҳамкорлик комитетини тузиш тўғрисидаги шартнома лойиҳасини тайёрлаш, корхоналарни давлат тасарруфидан чиқариб, хусусийлаштириш бўйича қўшма комиссия ташкил этиш, экспорт-импорт амалларини бажариш йўлида мол турларини аниқлаш, қайта ишлаш соҳаси тармоқларида кичик ва ўрта корхоналар, фермер хўжаликлари ва ширкатлар тузиш режасини ишлаб чиқишга доир таклифлар тайёрлаш шулар жумласига киради.

Республикамиз корхоналарининг ишчи ва хизматчиларидан, фермерлар, тижоратчилар, шунингдек хусусий корхона эгаларидан ташкил топган гуруҳларнинг Туркияга бориб билим ва малакаларини оширишга, жаҳон талаблари даражасида маҳсулот ишлаб чиқаришга эришиш учун қулай имконият пайдо бўлаётгани қувонарли ҳолдир. Бу эса ўзаро ҳамкорликда улкан натижаларга эришишнинг омилидир.

Ўзбекистон Республикаси ўз тайёр маҳсулотларини дунё бозорига олиб чиқмас экан, унинг иқтисодиётида жиддий бурилиш ясаш ниҳоятда мушкул. 80-йилларнинг бошида Туркияда иқтисодий аҳвол ночорлашиб қолганида дунё бозорига чиқиш, мамлакат ичида бозор муносабатларини шакллантириш мақсадида худди шундай йўлдан борган ва мақсадга эришган эдилар. Давлат тасарруфидаги корхоналарни хусусийлаштириш борасида ҳам Туркия танлаган йўл бизга қўл келиши мумкин. Шу боис Тошкентга ташриф буюрган мазкур делегациядан умидимиз катта.

Қабул маросимида Туркия делегациясининг раҳбари, давлат вазири Икром Жайҳун сўзга чиқди.

— Мен, — деди у, — Ўзбекистоннинг, ўзбекларнинг бағри кенг, ғоят меҳмоннавоз эканини эшитиб юрардим. Бугун эса ана шундай самимий меҳмондорчиликнинг гувоҳи бўлиб турибмиз. Юртингиз ғоят бой ўлка, одамлари танти, маданияти юксак, тарихи неча асрларга бориб тақалган улкан халқсиз. Ташрифимиздан асосий мақсад ана шундай табиий имкониятларга эга бўлган ўзбек халқи билан елкама-елка туриб унинг оғирини енгил қилиш, қардошлик ришталаримизни мустаҳкамлашдир. Бизни бу ерга серқуёш ўлканинг муқаддас тупроғи чорлади.

Ишбилармонларимиз кўп жойларда бўладилар. Корхоналарга қадам ранжида қилиб меҳнаткашлар билан суҳбатлашадилар. Халқларимиз маданиятининг тимсоли бўлмиш Самарқандга бориб, ота-боболаримиз ўтган қутлуғ даргоҳларни зиёрат қиладилар.

Туркия давлат вазири Меҳмет Баталли, саноат ва тижорат вазири Тоҳир Куса ва бошқа дўстларимиз менга ҳамроҳлик қилишмоқда.

Шундан сўнг Туркия давлат вазири Меҳмет Баталли сўз олди. Кўрсатилаётган иззат-ҳурмат, катта эътибор учун миннатдорчилик изҳор қилди. — Мақсадимиз катта, — деди у. — Қардош Ўзбекистонни иқтисодий жиҳатдан, саноат ва тижорат соҳаларида дунё даражасига кўтариш, у билан ҳамкорлик қилиш, пировардида халқингизнинг манфаатларига хизмат қиладиган тадбирларни рўёбга чиқариш учун яхши ният билан боболаримиз юртига қадам босдик. Ўйлайманки, яқин кунларда бизнинг бу саъй-ҳаракатларимиз самарали натижа беради. Бунинг учун биз тез-тез кўришиб туришимиз зарур.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида республика Бош вазири А. Муталов ўтказган қабул маросимида Ўзбекистон сиёсат ва савдо-саноат доираларининг намояндалари ҳам қатнашдилар.

Қабул маросимида Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосарлари Р. Ражабов ва М. Қорабоев иштирок этдилар.

Б. АБДУЛЛАЕВ,
Ў. МИРЗАЕРОВ,
ЎзА мухбирлари.

СУРАТЛАРДА: учрашув пайти.
А. ЗУФАРОВ олган суратлар.

Ер юзи бўйлаб

Одамлар. Воқеалар. Янгиликлар

ЖУМҲУРИЯТДА

ТОШКЕНТ. Ёшларнинг ижтимоий ҳимояланиши, бозор иқтисодиёти қарор топишида уларнинг иштироки масаласига бағишланган республика семинар-кенгаши бўлиб ўтди. Бу тадбир Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи марказий комитети ҳамда республика Олий кенгашининг Ёшларга доир сиёсат комитети томонидан ташкил этилди.

Республика Актёрлар уйида Ўзбекистон халқ артисти, Ҳамза мукофоти совриндори Тошхон Султонова хотирасига бағишланган кўргазма ўтказилди. Ўзбек театр санъатининг қалдирғочларидан бири бўлган бу истеъдодли аёл 1927 йилдан то умрининг охиригача Ҳамза номли ўзбек давлат академик драма театрида ижод қилиб келди. Ана шу даврда у юздан ортиқ бетакрор образлар яратди.

Мингдан ортиқ экспонати бўлган бу кўргазма Ҳамза номли театрга тақдим этилади.

ГУЛИСТОН. Бу ерда оқсоқоллар кенгаши тузилди. Унга уруш ва меҳнат фахрийлари, дин аҳли вакиллари кирдилар. Кенгаш бозорда, маҳаллалардаги савдо дўконларида тартиб ўрнатишни ўз назоратига олди. Оқсоқоллар кўпроқ нотинч оилаларга катта эътибор беришмоқда, жамоат тартибини бузганлар билан иш олиб боришаяпти. Район ички ишлар бўлимида кўнгилли ёрдамчилардан жуда хурсанд бўлишмоқда.

ФАРҒОНА. Кечки мактабда ўқийдиган қўқонлик Олег Ч. билан Рустам Т. тунда Чархий кўчасидаги хонадонга тушиб, жами 17 минг сўмлик олтин безаклар, тақинчоқлар ва қимматбаҳо буюмларни ўғирлаб кетишди. Бироқ ўмарилган молларни гумдон қилишга улгуролмадилар. Милиция ходимлари уларни тезда қўлга туширишди. Буюмлар эгаларига қайтарилди.

ҲАМДЎСТЛИКДА

МОСКВА. «Правда» рўзномаси кечаги сонининг биринчи саҳифасида «Ҳамма — ленинча шанбаликка!» деган биз ўрганиб қолган шиор яна такрорланди. Гап шундаки, рўзнома қаламкашлари 18 апрель куни умумхалқ ҳашарини ўтказиш ташаббуси билан чиқдилар. Шу саҳифада «Правда» мухбирларининг собиқ СССР ҳудудининг турли жойларидан йўллаган хабарлари ҳам босилган. Уларда бўлажак шанбаликка муносабат ўз аксини топган.

МИНСК. Бундан буён Беларусда бир литр бензин 5 сўм 56 тийин туради. Дизель ёнилғиси нархи 5,4 баравар оширилади.

САРАТОВ. Радио орқали ташвишли хабар кун мобайнида бир неча бор эшиттирилди. «Наири», «Арарат», «Отборний» деб номланган уч ва беш юлдузли коньякларни сотиб олган кишилар дарҳол Энгельс шаҳри прокуратураси ёки вилоят ички ишлар бошқармасига хабар қилишлари сўралди. Нима учун? Гап шундаки, тиббий муассасаларга заҳарланган бир неча бемор олиб келинди. Тўрттаси вафот этди, иккитаси ниҳоятда оғир аҳволда. Маълум бўлишича, ҳаммалари тижорат дўконидан сотиб олинган арман коньягини ичишган экан.

ЕРЕВАН. Дастлабки ҳисобларга қараганда, Арманистоннинг Балаовит қишлоғи атрофида қўним топган еттинчи армияга қарашли ҳарбий омборларда ёнғин чиқишидан кўрилган зарар бир миллиард 100 миллион сўмни ташкил этди.

МОСКВА. Россия Президенти Борис Ельцин билан ҳукумат раисининг биринчи муовини Егор Гайдар телефон орқали гаплашдилар. Суҳбат чоғида Президент ҳукуматни тўла-тўкис қўллаб-қувватлашини билдирди ва кабинетнинг истеъфосини қабул қилмаслигини айтди.

КОМСОМОЛЬСК-АМУР. Авиация корхонасида фуқароларга хизмат қиладиган С-80 самолётини ишлаб чиқариш учун тайёргарлик кўрилмоқда. Машина юк ва йўловчиларни ташишга, геологлар, кончилар, тиббиёт ходимлари, ўрмон ўт ўчирувчиларига хизмат қилади.

ХОРИЖДА

ВАШИНГТОН. Фидель Кастро Куба ҳокимияти тепасида турар экан, АҚШ билан Куба ўртасидаги муносабатларни нормаллаштириш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас, деди АҚШ Президенти Жорж Буш Мексиканинг НОТИМЕКС ахборот маҳкамаси мухбири билан суҳбатда. Ёзма саволлар ва жавоблар тарзидаги суҳбат матни сешанба куни Вашингтонда тарқатилди.

ЖЕНЕВА. Базелда саноат жиҳатидан энг ривожланган «Ўн мамлакат гуруҳи» марказий банклари бошқарувчиларининг навбатдаги кенгаши бўлиб ўтди. Кенгашда сўмни барқарорлаштириш жамғармасини тузишнинг техникавий жиҳатлари тўғрисидаги масала муҳокама қилинди.

Олти миллиард доллар миқдоридаги барқарорлаштириш жамғармаси Ўн мамлакат Россиядаги ислоҳотларга молиявий мадад учун беришга қарор қилган 24 миллиард долларнинг таркибий қисми ҳисобланади.

ПХЕНЬЯН. Бу ерда КХДР асосчиси, 1948 йилдан буён доимий Президент, «корейс халқининг отаси», «миллат қуёши», Япония мустамлака ҳукмронлигидан Кореянинг халоскори, Америка империализми устидан ғолиб чиққан ва марксизм-ленинизмнинг бир нусхаси бўлмиш «Чучхе» ғоялари асосида «Ер юзидаги жаннат — корейсча социализм» барпо этган зот — Ким Ир Сеннинг 80 йиллиги нишонланмоқда.

ЛОНДОН. Бу ерда Буюк Британия қироличаси Елизавета II нинг қизи малика Анна эридан ажралиш ҳақида илтимоснома берганлиги эълон қилинди. «Малика зоти олийлари билан капитан Марк Филлипс икки йилдан кўпроқ вақт алоҳида-алоҳида яшаганларидан сўнг (қонунда белгиланган муддат. — РАТА-ТАСС изоҳи) никоҳни расмий равишда бекор қилиш керак, деган битимга келдилар», дейилади Букингем саройи тарқатган баёнотда.

Илтимоснома юзасидан тегишли ташкилот яқин вақт ичида қарор қабул қилиши ва 18 йил давом этган расмий никоҳ бекор этилиши кутилмоқда.

Ахборот агентликлари ва хориж рўзномалари хабарлари асосида **Тоҳир МИРҲОДИЕВ** тайёрлади.

„Халқ сўзи" ва „Народное СЛОВО" рўзномаларининг Мингбулоқдаги мухбирлар қўналғаси хабар қилади

ФАВВОРА АТРОФИ ТОЗАЛАНДИ

МИНГБУЛОҚ кони оғзидан ўкириб чиқаётган олов юзлаб метр баландга ўрламоқда. 50 нафар жангчи-жиловкорлар уч сменада кечани кеча, кундузни кундуз демай астойдил ишладилар. Улар — асосан ўзбек нефтчилари. Геологларимизга ҳамкор бўлган Ҳамдўстлик мамлакатларидаги касбдошлари ҳам йигитларимиз билан елкама-елка туриб ишламоқдалар.

Конда яна бир муҳим юмуш — фаввора оғзини тозалаш ишлари ниҳоясига етказилди. Олов мутахассислар кутганидек, кон атрофида ёйилиб эмас, балки фақат унинг оғзида ерга нисбатан тик ва тобора тиниқ ёна бошлади. Натижада кон оғзидаги ускунанинг устига қўйилган энг пастдаги анжом яққол кўринганидан сўнг танкчилар мутахассислар ёрдамида уни аниқ нишонга олиб, кетма-кет ўн марта ўқ уздилар. Бу билан эскириб қолган, ёниб ишдан чиққан провинтер (жумрак олди тўсқич) қирқиб ташланди. Қудуқ оғзида қолган ўша металларни олиб ташлаш билан тозалаш ишлари ниҳоясига етди. Гидравлика ёрдамида ускуналарни ўрнатувчи мослама қудуқ оғзига қўйилди. Яқин кунлар ичида ҳал қилувчи вазифа — қудуқ оғзини ёпиш уддаланади.

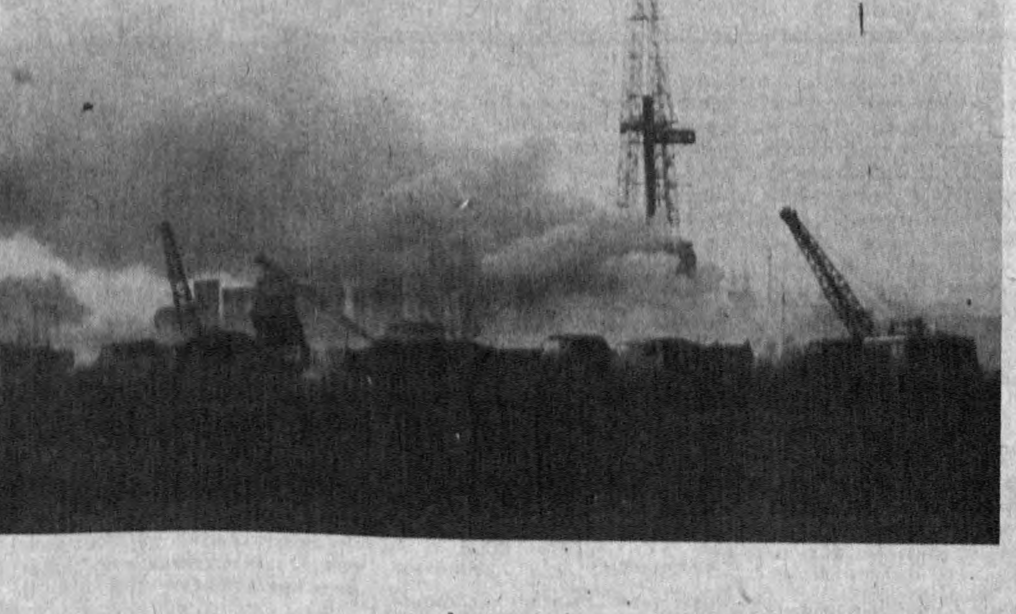

* * *

МАЪЛУМКИ, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси Наманган вилоятининг Мингбулоқ конидан отилиб чиқаётган нефтнинг тарқалишига йўл қўймаслик, мазкур минтақалардаги аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва табиат ресурсларидан самарали фойдаланиш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирлар тўғрисида қарор қабул қилган эди. Унда Мингбулоқ — Оқтош нефть қуйиш эстакадаси энг муҳим қурилиш ишлари қаторида кўрсатилган эди. Буни вилоятдаги 10-қурилиш тресги бунёдкорлари зиммага олишганди. Улар ниҳоятда ҳамжиҳатлик билан ишладилар. Мингбулоқ ва Оқтошда ҳар бирига беш минг куб метр нефть сиғадиган тўртта идиш монтаж қилинди. Резервуарлар, ёнғинга қарши сув ҳавзаси, насос станцияси, кабел линиялари, подстанция, нефть трассаси, ҳисоблаш станцияси сингари объектлар муддатидан илгари ниҳоясига етказилди. Трестнинг Наманган қурилиш бошқармаси бош пудратчилигида яна икки бошқарма, Самарқанд, Фарғона, Андижон вилоятидан келган қурувчилар, 11, 108-механизациялашган кўчма колонна бунёдкорлари фаоллик кўрсатишди.

Эстакадада қисқа муддатда ўн беш миллион сўмлик иш бажарилди. Кон оғзи ёпилиб, инсон измига бўйсундирилгач, Мингбулоқ — Оқтош нефть трассаси орқали ёнилғи тез етказиб берилади. Темир йўл орқали эса нефтни қайта ишлаш корхоналарига пешма-пеш етказилади. Бу иқтисодий жиҳатдан энг самарали йўлдир.

Раҳимжон ИРИСОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

СУРАТДА: Мингбулоқ конида.

А. КОВТУН олган суратлар.
(ЎзА).

ВИЛОЯТ КЕНГАШИНИНГ СЕССИЯСИ

Халқ депутатлари Самарқанд вилоят кенгашининг сессияси бўлиб ўтди. Унда вилоятни иқтисодий-ижтимоий ривожлантиришнинг 1992 йилги асосий йўналишлари, жорий йил бюджети муҳокама этилди. Шунингдек, ташкилий масалалар кўрилди. Ўтган сессияда А. Мардиев, Т. Р. Қиличев вилоят ҳокимининг биринчи ўринбосарлари этиб тасдиқлангандилар. Энди М. О. Боқиева, О. Н. Нуриллаев, А. Р. Раҳматов, А. Ҳ. Худойқулов, Б. Х. Ҳамроев вилоят ҳокимининг ўринбосарлари этиб тасдиқландилар.

Вилоят ҳокимияти бўлимлари, бошқармалари, комитетлари ташкил этилди ва уларнинг раҳбарлари тасдиқланди. Халқ депутатлари вилоят кенгаши доимий комиссияларининг тузилиши ва таркибига муайян ўзгартиришлар киритилди. Самарқанд шаҳар судьялари сайландилар.

Ҳабиб ТЕМИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

НАЖИБУЛЛО АФҒОНИСТОНДАН ЖЎНАБ КЕТДИ

ЛОНДОН, 16 апрель. (РАТА—ТАСС). Афғонистон президенти Нажибулло бугун мамлакат пойтахти Қобулдан чиқди ва номаълум томонга учиб кетди, деб хабар қилди Рейтер агентлиги. Бугун ҳокимият «Ҳарбий кенгаш»га ўтди.

Рейтер хабарида тилга олинган ушбу ахборотнинг бирдан бир манбаи — Эрон радиосидир. Бошқа манбалар орқали бу хабар ҳали тасдиқланганича йўқ.

• Хотира

ЖОНОРАЛ КОНСУЛ

САУДИЯ АРАБИСТОНИДА ШОҲИМАРДОН ИБРОҲИМОВНИ ЭҲТИРОМ ИЛА ШУНДАЙ ДЕБ ТИЛГА ОЛИШАДИ.

Саудия Арабистонида уни араблар шундай деб эҳтиром ила тилга олишган.

Туркистонликлар фахр билан «Ўзимизнинг консул» дея гапиришган.

Овруполиклар эса унга «Жаноб император генерал консули» дея мурожаат қилишган.

Олий мартабали подшо амалдорлари ўзларининг махфий ёзишмаларида унга шундай таъриф беришган:

— Баланд бўйли, келишган, хушмуомала, маърифатли ва жуда ажойиб одам. Кўп тилларда бийрон гапиради. Туркистон бошқармаси марказида узоқ хизмат қилган. Ақлли ва кузатувчан одам сифатида мусулмон мамлакатлари, халқлари ва ҳукуматларининг авра-астаригача яхши билади, ер юзидаги барча мусулмон дунёси феъл-атвори унга беш бармоқдек аён. У Ўрусия ва Ўрта Осиёдаги кўпгина нуфузли кишилар билан шахсан таниш... Ўрусчани сувдек билади, бийрон гапиради, яхши ёзади. Илғор фикрларга, керагида либерал ғояларга мойил. Ўзини тута билиши, муомаласи билан аслзодаларга ўхшайди. Дадил ва ширинсухан. Ўз қадр-қимматини билади. Унинг олдида Оренбургдаги муфтиймиз Таваккалов бир бўм-бўш қоп мисоли». Рус амалдорининг Туркистон вакилига берган бундай таърифи ортида ҳеч оширма гап йўқ эди. Шоҳимардон Мирғиёсович Иброҳимов чиндан ҳам фавқулодда зўр истеъдод ва юксак фазилатлар эгаси эди. Уни ҳам худди Бобобек, Жўрабек, Қурбонжон додхоҳ каби уста лўттибоз генерал-губернатор Кауфман (1867—1882) «кашф» қилди. Туркистон халқлари вакиллари сафидан энг иқтидорли ва салоҳиятлиларини танлаш ҳамда уларни масъул лавозимларга кўтариб Россия империяси манфаатларига хизмат қилдириш бобида генерал-адьютант Константин фон Кауфманга етадиган арбоб бўлмаган.

Шоҳимардон Иброҳимов Туркистон генерал-губернаторлигининг расмий органи «Туркистон вилояти газети» муҳаррири сифатида (1870—1878) ишлаган даврда ўзининг билимдонлиги, кенг дунёқараши ва зукко тадқиқотчи олим эканини кўрсатди. У Тошкентда илк бор нашр этилган тақвимлар (календар)нинг (1871—1872) муаллифи бўлди. Туркистон ўлкаси, Хива, Бухоро хонликлари тарихи, табиати, иқтисодий-сиёсий ҳаётига доир маълумотларни ўзида мужассам этган бу тақвимлар кенг довруғ қозониб Москвада ҳам нашр қилинди. Шоҳимардон газетага муҳаррир, генерал-губернатор маҳкамасининг тилмочи вазифаларида ишлаб турган ҳолда талай асарлар ёзишга ҳам вақт топган. «Ўрта Осиё элшунослигига доир материаллар» (1870), «Қирғиз дашти муллалари», «Қўқонда беш кун» (1871), «Қўқондаги рус элчилиги» (1872), «Хива туркманлари ва қирғизлари ҳақида лавҳалар», «Хива хонлигидаги отларнинг зотлари» (1874), «Қирғизлар турмушидан очерклар» (1876) каби асарлар уни етук элшунос олим бўлганидан далолатдир. Унинг машҳур қозоқ маърифатпарвари, истеъдодли разведкачи Чўқон Валихонов билан яқин дўст бўлгани ҳақида «Чўқон ҳақида хотиралар» рисоласи гувоҳлик беради. Зотан Шоҳимардоннинг ҳаёти ҳам Валихоновники каби қисқа, лекин ғоят жўшқин ва сермаҳсул бўлди.

1878 йилда Туркистон генерал-губернатори фон Кауфман Петербург бюрократиясини доғда қолдириб, Иброҳимовни ўзининг дипломатик ишлар бўйича амалдори вазифасига тайинлади. Бу ҳам етмаганидек генерал-губернатор унга Петербург, Москва, Тошкентдаги рус шовинистларининг ғоят ғазабини қўзғатган қалтис ишни ҳам топширди. Туркистон ўлкасида порахўрлик, чайқовчилик, мансабини суиистеъмол қилишда қўлга тушган бир гуруҳ олий амалдорларнинг жиноий ишини тафтиш этувчи комиссияга аъзоликка тайинлади. Айбланувчилар сафида подшо саройи камер-юнкори Савенков, ноҳия бошлиғи полковник Гуюсь, вилоят ҳарбий губернатори генерал-лейтенант Головачев каби жаноблар бўлиб уларнинг жиноятларини мустамлакачилар «ёввойи», «ақли паст», «туземец» деб таҳқирловчи туб миллат вакили Иброҳимов ҳеч тап тортмай, оқибатидан қўрқмай дадил фош этди ва судга ҳавола қилди.

Фон Кауфман бундай қалтис ишни унга топшириб узоқни кўзлаган сиёсий тадбиркорлик кўрсатди. Гўё ўлка халқлари вакилларининг олий бошқарувда иштирокини кўз-кўз қилгандай, империя қонунчилиги адолатини намойиш этгандай бўлди. Сопини ўзидан чиқаришдек лўттибозлик санъатини мукаммал эгаллаган «ярим подшо» Кауфман нима қилаётганини ўзи жуда яхши билар эди. У дипломатик ишлар бўйича амалдорининг иқтидоридан ўз шуҳратини ошириш, чет элларда, хусусан Шарқ элларида ҳам обрў қозонишни ўйлади. Шу мақсадда у Иброҳимовни нозик юмушлар билан Петербургга юбориб император амалдорларининг олқишига сазовор бўлди. Кауфман уни дипломатия иши бўйича Франция ва Германияга ҳам юборган.

Шоҳимардон Иброҳимов 1880 йилда генерал-губернаторнинг буйруғи билан Бухоро амири ҳузурига рус элчилиги раҳбари сифатида жўнатилгани Шарқ дунёсида катта қизиқиш уйғотди. Амир рус амалдорлари бошлиғи сиймосида мусулмон вакилини кўрганда ғоят таъсирланиб қай тариқа Кауфман илтимосларига рози бўлиб қолганини ҳам билмай қолди. Руслашиб кетган немис зодагони — Кауфман Россия империяси манфаатлари йўлида ана шундай нозик сиёсатнинг муаллифи эди. Унинг издошлари гарчанд бу сиёсатни давом эттиришга уринган бўлсалар-да, лекин Кауфмандек ютуқларга эриша олишмади. Черняев, Розенбах, Вревский, Иванов сингари генерал-губернаторларда рус шовинизми сиёсий устамонликдан баланд келган эди.

1890 йилда Туркистон генерал-губернатори генерал-лейтенант барон Вревский тавсиясига кўра Шоҳимардон Иброҳимов Россия империяси ташқи ишлар вазири Гирс ихтиёрига жўнатилди. Гирс уни Саудия Арабистонидаги порт шаҳри Жиддага император генерал консули лавозимига тайинлади. У эндиликда мусулмон дунёсининг муқаддас диёрида Россия империяси вакили сифатида иш кўриши лозим эди. Петербург тўралари катта сиёсий ўйин бошлаган эдилар. Мана қаранг, мусулмонлар, сизларнинг диндош биродарларингиз Россия империясининг катта ваколатли вакили, кўринг, биз, руслар қандай беғараз, исломга ҳайрихоҳ ва дўстмиз!

Жидда аҳолиси Шоҳимардонни тез орада таниб унга ихлоси ошди. Айниқса, турли эллардан келган ҳожилар ундан ғоят миннатдор бўлдилар. «Жонорал консул» уларга зарур барча шароитларни яратар, товламачи, қаллобларга кун бермас, ўзининг муомаласи, адолати ва мусулмонларга ҳайрихоҳлиги билан бошқа давлат консулларидан кескин фарқ қиларди. Икки йил давом этган консуллик фаолиятида у она Туркистони ва Россия шарафини улуғловчи кўп савоб ишлар қилишга улгурди. Айниқса, 1891 йилда Жиддада вабо тарқалганда Шоҳимардон жонбозлик билан ишлади, касалларни даволаш, вабонинг ёйилмаслиги учун барча чораларни кўрди. Ўзини аямай қилган иши ўзига жафо бўлди. У вабодан касалланиб вафот этди. Уни бутун Жидда дафн этди. Қабрига арабча ёзилган тош ҳам қўйилди. Бу оғир жудолик ҳақида бошқа нашрлар қатори «Туркистанские ведомости» газетаси ҳам таъзия босди.

— Тошкентда Ш. М. Иброҳимов вафоти ҳақида қайғули хабар олинди, — деб ёзди газета, — руслар ва мусулмонлар катта умид боғлаган бу анча ёш, ғайратли инсоннинг вафоти Шоҳимардон Мирғиёсович Иброҳимовни яқиндан билган ва самимий ҳурмат қилган барча кишиларни чуқур қайғуга солди.

Жидда қабристонида юз йилдан бери абадий уйқуда ётган юртдошимизнинг тупроғи енгил бўлсин! Мустақил Ўзбекистондан Маккага ҳаж қилувчи биродарларимиз, албатта, унинг қабри олдидан ўтганда ҳурматини жойига қўйиб, руҳини шод этгайлар.

Ҳамдам СОДИҚОВ.

Аҳолининг истеъмол молларига бўлган талабларини тўлароқ қондиришда кичик корхоналарни кўпайтириш наманганликлар тажрибасида ўзини оқламоқда. Тўрақўрғонда иш бошлаган «Ширинлик» комбинати жамоаси мевалардан истеъмолчиларга манзур бўладиган маҳсулотларни тайёрлаётганлиги туфайли ўзларининг доимий мижозларига эга. Корхонада маҳсулот турларини кўпайтириш билан бирга унинг сифатига ҳам алоҳида эътибор берилади.

СУРАТДА: қуруқ меваларга ишлов бериш цехининг илғор ишчиси Маҳсуда ВОҲИДОВА.

Е. БОТИРОВ олган сурат.

АҚШ ДЕЛЕГАЦИЯСИНИНГ ТАШРИФИ

АҚШ сенаторлари вакиллари Самарқанд шаҳри билан танишиш мақсадида 15 апрель куни бу ерга ташриф буюрдилар. Америка Қўшма Штатлари конгресси комиссияси аъзоси Дэнис де Консини делегацияга бошчилик қилмоқда. Меҳмонлар қадимий шаҳарнинг тарихий меъморчилик обидалари, нодир ёдгорликларини зўр қизиқиш билан кўздан кечирдилар, Сиёб деҳқон бозорида бўлдилар.

Делегацияни Самарқанд вилоят ҳокими П. М. Абдураҳмонов қабул қилди. У Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришгандан кейин вилоятда юз бераётган иқтисодий ва маданий соҳалардаги ўзгаришлар ҳақида сўзлаб берди.

АҚШ сенаторлар вакиллари кечқурун Самарқанддан Олмаотага жўнаб кетди.

(ЎзА).

• Инсон ва экология

ҚУТҚАР... САҚЛАБ ҚОЛ...

Экология инсоният ва табиат муносабатларига оид буюк фаннинг ажралмас қисмидир. Кейинги юз йил ичида инсоният катта ўзгаришлар суръатини юз баравар, энергетика ресурсларидан фойдаланишни минг баравар, ҳарбий қурол қувватини миллион баравар оширди.

Аср охирига бериб бой берилган унумдор ерлар нисбати жами ҳайдаладиган ерларнинг учдан бир қисмига тенг бўлади.

Сахара саҳроси кейинги ярим асрда жануб томон йилига 1,5—10 километр тезликда сурилиб, 650 минг квадрат километр кенгайди.

Дунёда инсониятнинг ўзи ишлаб чиқиб қўллаётган 4 миллион кимёвий ашё қайд этилган.

Табиий ресурслардан 5—10 фоиз самара билан фойдаланилмоқда. Қолган 90—95 фоизи ҳам инсониятга, ҳам табиатга ўта зарар келтирадиган тарзда нобуд қилинмоқда.

Йилига ҳавога 150 миллион тонна ва ундан ҳам кўпроқ олтингугурт иккиламчи оксиди чиқарилмоқда, сув ҳавзаларига 32 куб километр тозаланмаган саноат оқавалари қуйилмоқда. Бу рақамлар ўсиб бораяпти.

Ер курраси аҳолисининг 4 фоизи суяк сурадиган касалликлардан жабрланмоқда.

...Қорақум, Қизилқум саҳроларини ҳаммамиз яхши биламиз. У ҳам бошқа воҳалар қатори табиат мўъжизаси. Бу ерда ҳаёт — шафқатсиз. Шунга қарамай, ўзининг бетакрор ҳайвонот ва ўсимлик дунёсига эга. Одамлар уни аллақачон ўзлаштиришган. Қўй боқишади. Сунъий яйловлар очишга ҳаракат қилишмоқда. Саҳроларда ер ости бойликлари сероб. Шунинг учун ҳам одамзод бу ерларга интилмоқда. Аждодларимизда шундай нақл бўлган: «Саҳролар бўлмаганида, гуллаган воҳалар ҳам бўлмас эди». Балки шундайдир.

Бироқ саҳронинг қиёфаси ўта даҳшатли. Уни Ўрта Осиё харитасидан қидириб овора бўлманглар. Амалда бор бўлса-да, харитада белгиланмаган. Халқ Оққуш дея ном берган бу саҳро ўлиб бораётган Орол денгизи атрофида жойлашган.

...Балиқчилар наслидан бўлган Кенеш топган-таянганларини дастурхонга қўйиб, мени очиқ кўнгиллилик билан меҳмон қилди. Унинг мўъжазгина уйи ғиштдан қурилган. Мўйноқда бундай уйлар кўп. Таъми шўррок чой ичиб ўтириб, суҳбатлашдик. Авваллари чайкаларнинг қичқириғи, сувнинг шовуллаши деразадан эшитилиб турарди. Энди эса денгизнинг ўзи кўринмайди.

— Қўлларимни қадоқ босиб кетганди, — дея ҳикоя қилади Кенеш. — Суяк каби қаттиқ эди. Ҳеч қачон кетмаса керак, деб ўйлардим. Мана, кўриб турибсиз, қадоқлар энди йўқ, ҳолбуки, бекорчи эмасман. Мана шу қўллар илгари ўзимни, оиламни, ҳатто ўзгаларни ҳам боқарди.

У жимгина деразага тикилиб турди-да: «Бу ёғи нима бўларкин-а, деб қўйди».

«Буёғи нима бўлади?» деган саволга жавоб топишга уриниб кўрайлик. Бунинг учун денгиз ҳалокати тарихини қайта кўз олдимиздан ўтказайлик.

Ўзбекистон Жумҳурияти Олий Кенгашининг Экология ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш қўмитаси раиси А. Т. Жалилов жумҳурият Президенти, унинг ҳукумати, ҳамма ижроия органлари фаолиятида экологик муаммолар биринчи ўринда турмоғи керак, деб ҳисоблайди. Экологик ҳуқуқбузарлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида қонун қабул қилинди. Табиатни муҳофаза қилиш, алоҳида қўриқланадиган ҳудудлар ва ер ости бойликлари тўғрисида бир қатор қонунлар лойиҳалари тайёрланди. Олий Кенгаш 1990 йилда жумҳурият Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасини бевосита ўзига бўйсунадиган қилди ва бу билан унинг мақомини кучайтирди. Бу қўмита жумҳуриятда табиатдан оқилона фойдаланиш, табиатни муҳофаза қилиш ишларини мувофиқлаштириш ва бу соҳада ягона илмий-техник сиёсатни амалга ошириш юзасидан Олий Кенгаш олдида масъулдир.

Олий Кенгаш ҳам, Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси ҳам Орол муаммоси хусусида ягона фикрда, яъни ороллликларни қутқариш, улар ҳаётини яхшилаш, денгизни асраб қолиш зарур. Қўмита бундан бир ярим йил илгари тайёрлаган «Атроф табиатни муҳофаза қилиш ва жумҳурият табиий ресурсларидан оқилона фойдаланишнинг 2005 йилгача бўлган дастури»да Орол муаммоси хусусида, жумладан, шундай дейилади: «Орол бўйидаги экологик ва санитария ҳолатини яхшилаш учун ҳукумат қатор қарорлар қабул қилди, бироқ уларнинг бирортаси ҳам музофотнинг на ижтимоий, на экологик ва на иқтисодий муаммоларини тўлалигича ҳал этмади».

Аҳолини ичимлик сув билан таъминлаш музофотнинг биринчи галдаги вазифаси эди. Чунки одамлар ариқ ва зовурлардан сув ичишади. Бу сувнинг таркибида пестицид, нитрат ва металл зарралари бор. Қорақалпоғистон Жумҳурияти пойтахти аҳолиси ҳозир Туямўйин сув омборидан қувурлар орқали узатилаётган сувни ичаяпти. Аммо бу сув ҳам шўррок. Қорақалпоғистондаги бир қатор қурилиш бўлинмалари одамларнинг ижтимоий-турмуш ва санитария-эпидемиология шароитларини яхшилаш учун «Водстрой» концерни раҳбарлигида «Аралводстрой» ихтисослашган қурилиш бирлашмасини туздилар. Бирлашмада 25 минг киши ишлайди. Саккизта трести, олтмишта кўчма колоннаси, учта таъмирлаш заводи, тўққизта темир-бетон буюмлари комбинати, ўн тўртта автобазаси, иккита техникуми бор. У сувни чучуклаштирадиган қурилмалар, мактаб, шифохона қуради, қишлоқларни газлаштиради. Юки оғир, муаммолари эса ундан кўп. У кимга бўйсунади? Ким уни пул билан таъминлайди ва қандай қилиб?

Экологик фалокатнинг олди олинмаса Орол ва Оролбўйи нима бўлади? Бу саволга олимлар ҳозирданоқ жавоб бермоқдалар. Денгиз ер юзидан йўқолса, шимолий совуқ оқимга йўл очилади, бу эса бутун Ўрта Осиё музофотида иқлимнинг тубдан ўзгариб кетишига олиб келади. Беқиёс тузларни ўзида тўпловчи Орол суғориладиган бутун зонани шўр саҳрога айлантиради. Бунинг музофот аҳолисига, туташ туманларга қандай фалокатлар олиб келишини тасаввур қилишнинг ўзи оғир.

Шу нарса аёнки, халқаро ҳамжамиятнинг иштирокисиз ўз кучимиз билан экологик ҳалокатнинг олдини олишимиз амримаҳол.

Ерни масъулиятсизларча беқиёс дорилаш шунга олиб келдики, омборларда, собиқ ва амалда бор қишлоқ аэродромларида тўпланиб қолган ҳаддан зиёд, бунинг устига қўллаш таъқиқланган кимёвий дорилар эндиликда тупроққа ҳам, одамларга ҳам хавф солаётир. Уларни кўмиб ташлаш чоғида ҳам экологик талаблар қўпол равишда бузилаяпти.

Яроқсиз пестицидларни йўқ қилиш биз учун катта муаммо бўлиб қолди. Бу йўналишдаги илмий-тадқиқот ишлари эндигина авж ола бошлади. Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси ҳузуридаги пестицидларни махсус печларда экологик жиҳатдан тоза ёқиш технологиясини яратиш билан шуғулланувчи «Атмосфера» илмий-ишлаб чиқариш марказининг ҳисоб-китобига қараганда бу ишни Навоий электрокимё заводида 1995 йилгача бажариш мумкин. Бунинг учун 40—50 миллион сўм маблағ кетади.

Жумҳуриятимиз ҳудудида «экологик бомба»лар оз эмас. Улардан бири — Бўстонлиқ тоғларидаги гўзал маскан — Бурчмуллада. Бир вақтлар ҳарбий эҳтиёжлар учун кон-қазиш ишлари олиб борилган эди. Ўшандан буён таркибида маргимуш бўлган 50 минг тоннага яқин чиқинди тўпланиб қолди. Бу хавфли чиқинди шундоққина Чорвоқ сув омбори устида турибди. Уни нима қилиш хусусида ҳанузгача бир ечимга келингани йўқ.

Бу борада масала жуда жиддий. Аммо биз кўп ҳолларда беғамлик, калтабинлик, масъулиятсизлик ёки бебошвоқлигимиз билан табиатни маҳф этаяпмиз, одамларга зарар етказаяпмиз. Бўстонлиқ деҳқончилик-саноат уюшмаси раиси Д. Жубаев унинг Чирчиқ шаҳар ҳокимияти хатти-ҳаракатидан ғоят таажжубда эканлигини маълум қилиб қўйишимизни сўради. Курорт-санаторий зона хўжаликлари ҳудудида уларнинг розилиги билан «Электрохимпром» бирлашмаси ва капролактам ишлаб чиқарувчи заводнинг чиқиндихоналари пайдо бўлди. Чирчиқ шаҳар ахлатхонаси учун эса Паркент туманидаги «Чотқол» давлат хўжалигининг Қораманас қишлоғи яқинидан жой танланди. Оқибатда ўтган йил баҳоридаги сел ўша ахлатларни қишлоқдаги ўнлаб хонадонларга оқизиб келди. Хонадон эгаларининг қандай аҳволга тушганларини тасаввур қилиш қийин эмас. Шикоят қилиб борадиган идоранинг тайини йўқ. «Жавобгар» эса маълум — сел, табиий офат.

Табиат тўсатдан нобуд бўлмайди. У ҳам хасталанади. Ифлосланган сув, ҳаво ва тупроқ ҳақида бизга хабар етказади...

Тўғри, биз табиатга эгалик муносабатини ўрганаяпмиз. Атроф муҳитини муҳофаза қилишнинг ҳуқуқий омилларини вужудга келтираяпмиз. Бу ҳақда мактабларда болаларга гапиришни одат қилаяпмиз. Аммо, афтидан, энг асосий дарсни ҳали ўтмаган кўринамиз. Кўпгина тараққий этган мамлакатда бу дарс аллақачон ўтилган. Унинг мазмуни шундан иборатки, инсон билан табиат ўртасидаги ўзаро муносабатни тартибга солиб турувчи аниқ, қатъий иқтисодий омилни бир йўла ва бир умрга яратиш керак.

Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг масъул ходимларидан бири ўзининг кимёвий ўғитлардан фойдаланишга оид омилни қандай тушунишини қуйидаги мазмунда изҳор этди. Ўғитлар деҳқонларга қатъий ўлчамда тақсимлаб берилиши керак. Кимдир меъёридан ортиқча олишни хоҳласа 5—10 баравар ортиқ ҳақ тўласин. На илож, балки тўғридир.

Экологик хуруж даври келди, у ўз ҳукмини ўтказаяпти. «Ҳукмдор» — ёқимсиз сўз. Аммо «экологик ўлим» иборасига нисбатан яхши, ҳар ҳолда. Йўқ, биз экологик экстремизмга даъват этмоқчи эмасмиз, ҳамма ерда кимларгадир қарши шафқатсиз оммавий кураш бошланишини хоҳлаймиз. Ҳамон курашмоқ керак экан, бундай кураш, энг аввало экологик нўноқлик ва билимсизликка қаратилмоғи лозим.

Эътибор бердингизми, бизнинг мамлакатимизда ўзимиз тилга оладиган фақат биргина маҳсулот, унинг кимёвий таркиби ҳақида тўла ахборот олиш мумкин. Бу — минерал сув. Баъзи ерда сут маҳсулотларининг таркибидаги ёғ ва тўйимлилиги ҳақида ҳам рақамлар келтирилади. Инсоният истеъмол қиладиган бошқа неъматлар ҳақида маълумотлар йўқ. Бу борада биз маърифий тараққиёт сари ошиқаётган тезюрар транспортга чиқиб олган ва қаёққадир олиб кетаётганидан ўзича хурсанд ёввойиларга ўхшаймиз. Хўш, бу тезюрар жарлик сари учиб бораётган бўлса-чи? Бундай пировард якундан ўзингни ҳам, табиатни ҳам асра, эй инсон!

В. КИРЧЕВ.

ҚЎЛДА БЕРГАНГА ҚУШ ТЎЙМАС

Шўролар Иттифоқининг лойини қорганлар жуда пухта экан—тилло ердан тупроқдай қазиб олинадиган Ўзбекистонда мустақиллик қўлга келгандан сўнг ҳатто битта велосипед тайёрлайдиган заводимиз йўқлиги маълум бўлди.

Велосипед бўлмаса... пиёда юрармиз.

Аммо нон етмаяпти!

Мен ҳайрон қоламан: ҳозир Ўзбекистонга дон турли ёқлардан вагонлаб олиб келинаётир. Темир йўл қурилмасдан илгари Ўзбекистонга буғдой нима билан ташиб келтирилар эди!

Илгарироқ Москвадаги баъзи ўртоқлар бизни «боқиманда» дейишди. Ўзининг нонини ўзи топиб ейишнинг уддасидан чиқолмайдиган халқни бундан бошқа яна қандай таърифлаш мумкин. Етиштираётган буғдойимиз, суриштириб кўрсак, бир ойга ҳам етмайди. Масалан, бизнинг совхозимизда етти минг жон истиқомат қилади. Уларнинг ҳар қайсиси ўртача ҳисобда бир йилда ўн беш килодан зиёд ун истеъмол қилади. Биз эса ўтган йили 1170 тонна ғалла етиштирдик. Вундан давлат ҳам, хўжаликнинг чорваси ҳам умидвор.

Суриштириб кўрсангиз бутун Ўзбекистонда аҳвол шундай.

Ана, борингки, бу кулфатларнинг ҳаммасига Москва айбдор бўлсин. Чунки планлаштиряш марказдан тайин қилинар эди. Аммо ҳозир Москванинг тазйиқидан чиқдик демоқдамиз-ку! Лекин аҳвол ўзгаргани йўқ: қаерга қандай экин экилиши кераклиги ҳозир ҳам лозим бўлган идоралар томонидан белгиланаётир.

Биз истиқомат қиладиган Шерободнинг яқинида бундан уч-тўрт минг йил илгари ҳам жуда катта шаҳар бўлган экан. Аммо улар ҳозиргидай буғдойни Америкадан ташиб келтиришмаган — ўзлари етиштирган эдилар. Ана шу жарқўтонликларнинг авлоди — биз эса нонни ўзимиз етиштиришнинг ўрнига, тиллодай еримиз бўлатуриб бировларнинг ҳимматига муҳтож бўлиб ўтирибмиз.

Ўзбекистон дон мустақиллигини таъминлай олмас экан, юртнинг обод бўлиши қийин. Чунки, ноннинг танқислиги халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида ишкални келтириб чиқаради.

Шунинг учун ҳозир илгариги кўникмалардан дадиллик билан воз кечиш керак. Бунинг учун ғалла экиладиган майдонларни пахта экиладиган майдонлар ҳисобига кенгайтириш, ғалла ўримини ҳам сентябргача чўзмасдан қисқа пайт ичида тугаллаш ва ўрнига дон учун маккажўхори экиш тажрибасини амалга ошириш керак. Ана шундай қилинганда бир икки йил ичида ғалла мустақиллиги таъминланади.

Бу йил олти юз гектар жойга ғалла экканмиз. Ҳеч бўлмаганда ўттиз центнердан ҳосил беради. Ўрнига макка экиб, ундан ҳам ўттиздан ошириб дон олсак... яхши-да!. Чунки, шундан бошқа йўл йўқ: қўлдан берганга қуш ҳам тўймайди.

Очил ЗИЁҚУЛОВ,
Шеробод районидаги «Октябрь 60 йиллиги» совхозининг директори, Сурхондарё вилоят кенгашининг депутати.

• Долзарб мавзуда

«АМУДАРЁ»—92» ИЛМИЙ-ХАЙРИЯ ЭКСПЕДИЦИЯСИ

ШУ йилнинг 1—12 июнь кунлари Оролни ҳимоя қилиш комитетининг ташаббуси билан «Амударё-92» илмий-хайрия экспедицияси уюштирилади. Шу муносабат билан жамоатчи мухбиримиз комитет раиси Пирмат Шермуҳамедов билан суҳбатлашди.

— Пирмат ака, «Амударё-92» илмий-хайрия экспедициясининг мақсади ҳамда вазифалари ҳақида сўзлаб берсангиз!

— Маълумки, Орол денгизини ва умуман Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон ҳудуди экологиясини асрашда Амударё билан Сирдарёнинг роли беқиёс катта. Гап шундаки, бу икки дарёни тоза сақлаш ва ҳимоя қилишни уддалай олсак, Оролнинг оғир тақдирини ҳам енгиллаштирган бўламиз. Шу ўринда кенг жамоатчиликни узоқ йиллардан буён ташвишга солиб келаётган бир муаммони тилга олиб ўтиш мақсадга мувофиқдир. Бу муаммо Амударё сувининг булғаниши, исрофу талон-тарож қилиниши ҳолларига барҳам беришдир. Бир неча йиллардан буён турли хил манбалардан тўпланган оқава, ифлос сувлар Амударё таркибини бузиб келмоқда. Бас, шундай экан Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон жамоатчилиги вакиллари бунга қарши бамҳжиҳат ишлашлари лозим. Илмий-хайрия сафаримиз Термиздан бошланиб Қашқадарё, Бухоро вилоятлари орқали Қорақалпоғистон жумҳурияти ҳудудига ўтади.

— Амударё сувини ифлос қилаётган манбалар борлигини ҳам тилга олиб ўтдингиз...

— Амударё сувини ифлос қилаётган манбалар хусусида, сўз кетса, мен биринчи навбатда К-5, К-7, Чоршанғи, Хўжамбасс, Халачполвон, Жанубий Қарши, Беруний коллекторларини тилга олиб ўтишни лозим деб биламан. Гапнинг рости, дарё сувини ифлос қилиб келаётган бу хилдаги коллекторлар кўп вақтлардан бери жамоатчиликнинг диққат-эътиборидан четда қолиб келмоқда.

— Сафар чоғида Амударёнинг ўнг қирғоғида қазила бошланган коллектор масаласи ҳам муҳокама қилинадими!

— Ҳозир сиз кўпчиликни қийнаб келаётган нозик масалалардан бирини тилга олдингиз. Гап шундаки, умумий узунлиги 1100 километр, ўртача йиллик сув оқими 7—8 километрни ташкил этадиган бу коллектор қурилиши учун катта маблағ ажратилган. Хўш, ана шу маблағ нималарга сарф қилинаяпти ўзи? Экспедиция давомида бу ҳақда ҳам адолатли сўзлар айтилади.

— Сафар чоғида хайрия ҳам тарқатиладими!

— Етим-есирлар, ногиронлар, майиб-мажруҳлар ва кўп болали оналар учун хайрия тарқатилади. Бу хайриялар Орол жамғармаси ҳисобидан эмас, балки бошқа ташкилотлар, идоралар, фирмалар ҳисобидан ажратилади.

— Экспедицияда кимлар иштирок этадилар!

— Бутун онгли ҳаётини ва умрини сув муаммоларини ҳал қилишга бағишлаган А. Муҳамедов, А. Кулматов, А. Чимбарисов сингари олимлар, экологлар, журналистлар адабиёт ва санъат намояндалари иштирок этадилар. Илмий-хайрия экспедициясининг хулосаларини Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон Олий Советларига юбориш ниятидамиз.

Хўжабой АСҚАРОВ.

ИНСОН ВА ҚОНУН

ШАҲИДЛАР ГУВОҲЛИК БЕРОЛМАЙДИ...

Шўро қонунларининг чегараси шунақа бепоён ва тутириқсиз: унинг доирасида кўнглингнинг кўчасига келган ишни қилишинг мумкин. Хоҳласанг, бегуноҳ одамни қамайсан, хоҳласанг қотилни оқлаб юборасан. Пахта ишларидаги каби минглаб одамларни турмага тиқасан ва хоҳласанг эртага ҳаммасини озод қилиб юбораверасан. Қамаш мавсумида ҳўлу қуруқ баравар ёнади, озод этиш мавсумида порахўр ҳам, покиза ҳам озод этилаверади. Жиноят қонунимизда бу ҳаракатларни асослайдиган бандлар топилаверади, бор. Шунчалик бетайин!

Ана, улар рўпарамда ўтиришибди. Ўн уч яшар ўғлидан айрилган деҳқон ота ва уй бекаси, она. Ўғиллари 1990 йил апрелда куппа-кундузи уйдан чиқиб кетган, аниқроғи, уни тоғаси бошлаб кетган, шу бўйи йўқ. Орадан икки ой ўтиб, 5 июнда «фалон жойга кўмилган» дарагини эшитишган. Мурда эса 1 май куни Янгийўл райони ҳудудида Чирчиқ дарёсидан топилган, «эгасиз» қаторида кўмиб юборилган.

Ўн уч яшар Исмоил Ленин районида йўқолган, табиийки, ички ишлар, прокуратура органларига хабар берилган, бу факт у жойларда қайд қилинган. Болакайнинг мурдаси бошқа ўлкалардан эмас, бошқа вилоятдан эмас, ота-онасининг яшаш жойидан атиги 10 — 15 чақирим наридан топилсин-да, уни «эгасиз» сифатида хотиржамгина гўрга, гўр эмас, 7 мурда солинган битта чуқурга ташлаб қўяверишсин. Ота-она идорама-идора, эшикма-эшик бўзлаб, сўзлаб, кечалари мижжа қоқмай, ётган касалхонасидан ҳам қочиб чиқиб, фарзандини ахтариб юраверсин!? «16 майда битта гўрга 7 та ўлик қўйилган, лекин рўйхатда номи 6 та экан, менинг боламнинг номи йўқ, — дея фиғон қилади Бектемир районида истиқомат қиладиган ота Бекмирза Холмирзаев. — Бунинг устига, ўғлим қўйилган яшикда яна битта чақалоқ ҳам бор».

— Пул йиғиб суюнчи тайёрлаб ўтиргандим,— дейди муштдеккина бўлиб букчайиб ўтирган она Насиба опа йиғлайвериб бўғилиб қолган овозда хириллаб, — ўғлимнинг ўлигини кўрдиму ўзимдан кетдим.

Фарзанд доғи етмагандек, улар район, вилоят прокуратуралари орасида сарсон. Жиноятчи топилмаётган эмиш. Ота-онанинг гумондор одами бор. Лекин унинг жиноятчилигини исботлаш керак. Исботлаш прокуратуранинг иши. Гумондор йигитнинг гувоҳлик беришича, Чирчиқ дарёси устидаги қувурдан ўтишаётганда Исмоил йиқилиб кетган эмиш. «Нега шуни айтмагани — жиноятни яширгани учун қамашмайди уни?» деб куяди ота. Қонунда шу модда — жиноятни билатуриб яширганлиги учун жазо бор, лекин бу — сувга қулаб кетиши... жиноятми? Тошкент вилояти прокуратураси бу факт бўйича қўзғатилган жиноий ишни бекор қилибди. Лекин, вилоят суд-тиббиёт экспертизасининг хулосасида Исмоил тирик ҳолида сувга чўкиб ўлмагани, аввал ўлдириб сўнг сувга ташлангани қайд қилинган. Ана энди, бу ҳолатда, жиноятчини топиш ёки топмаслик прокуратуранинг, унинг терговчисининг маҳорати, тажрибаси ва ... хоҳиш-истагига боғлиқ.

Ота — эллик ёшлар атрофида, жисми ҳам, кийим-кечаги ҳам деҳқонсифат, бақувват гавдали киши ўрнидан туриб кетиб жаҳл билан гапирар, кўзларидан эса шашқатор ёш думаларди:

— Додам раҳматли, онангни қози қувласа додингни худога айт, дердилар. Ҳизр эканлар. Укам, шу пайтгача юрак нималигини, у қаерда жойлашганини билмасдим. Ўғлимдан айрилгач билдим, — у чап кўкрагига муштлайди: — мана бу ёқда экан. Йиқитди мени. Кундузи уколини олиб банисада ётиб, кечқурун чиқиб ўғлимни излайман. Дараги топилганидан кейин, мана бу аҳвол. Э-э... Укам, сиз шунақа иш билан шуғулланаркансиз, айтингчи, ҳеч бир бой ё амалдор одам судланадими? Суднинг эшиги олдида юрганларни кўринг — ҳаммаси камбағал бечоралар!

Бу саволга ўшанда жавоб беролмадим. Аввали оддийгина бўлиб туюлган гап кейин тобора улуғлаша борди. Ҳамон жавоб излаяпман. Топганимча йўқ...

Юқоридагига ўхшаш яна бир воқеа. Ундан баттарроқ деса ҳам бўлади.

1989 йил 28 июль куни кеч соат 18 да Бўкадаги «Райҳон» ресторанига яқинда ошпаз бўлиб ишга кирган Исмоилов Хакимни уйида касал ётган жрйида онаси орқали уйғотиб бош ошпаз бошлаб кетади. Хаким шу бадар йўқ. Олти кундан сўнг у йўқолгани тўғрисида милицияга хабар қилинган. Сўнг маълум бўлишича, йўқолганидан 9 кун кейин Тошкент транспорт милицияси Хакимнинг мурдасини ўликхонадан олиб кўмиб юборган. 29 августда эса Х. Исмоилов қидирилаётгани ҳақида «Ташкентская правда» рўзномасида хабар чиққан. Қаранг, йигирма ёшли йигитнинг мурдасини транспорт милицияси деган — жиноятчиликка қарши курашадиган, инсон ҳуқуқларини муҳофаза қиладиган обрўли бир орган ходимлари «темир дафтар»ларида қайд қилишган ва кўмиб юборишгану, на ўзларининг «каналлари» орқали Инсон қидирилаётгани тўғрисидаги расмий хабарга эътибор берганлар, на рўзномани ўқиганлар. Бошқа зарур ишлари кўп-да, рўзнома ўқишга вақт қайда дейсиз. Қолаверса, ўликнинг эгасини ахтариш ҳам ишми, бу ёқда қанча тирик жиноятчилар, тирик «дело»лар турганида...

Ота, умри далада ўтган оддий колхозчи Исмоилов эса ўғлини қидириб юраверган, юраверган. Ҳеч жойда иш чиқмагач, Бўкадан СССР халқ депутатлигига сайланган КПСС МК ҳуқуқ бўлимининг масъул ходими Павловга мурожаат қилади. Колхозчи бечора, шунга ақли етгунча, тўғрироғи, бировдан бу масалаҳатни олишга эришгунча ҳам қанча азобу азият чекканини тасаввур қилинг. Павловнинг «турткиси» билан Тошкентдаги инсон ҳуқуқини муҳофаза қилиш органлари бу ишга нисбатан сал қимирлашади ва ... 4 октябрда (икки ойдан сўнг!) мурданинг дараги топилади. Қаранг, булар маош олаётган ўз вазифасини бажариши учун ҳам қайси бир амалдорнинг аралашуви керак. Ёки пулнинг. Шу жойда, юқоридаги биринчи жабрдийда отанинг саволини эслададингизми...

У таҳририятга, ўғли топилганидан бир йилдан ортиқ вақт ўтгач келди. Ҳамма жойга бориб бўлгач, иш чиқмагач, одатдагидек, бошқа кўпларга ўхшаб, охирида рўзномага келди. «Иш Ўрта Осиё темирйўл прокуратурасида терговчидан терговчига ўтиб юрибди, натижа йўқ. Шефповарни бирон марта чақириб сўроқ қилишмади. Ахир ўғлимни уйдан ўша етаклаб чиқиб кетганку! Унинг битта акаси райкомда ишлайди, биттаси район милициясида».

— Нега ундан гумон қилаяпсиз, бирон бир қасди бормиди ўғлингизда?

— Қасди йўқ, бошқа иш бор. 1988 йил 10 декабрда Асроқулова деган аёлни машина уриб кетган. У ошпаз эди. Қайси машина урганини ўғлим, официант аёл ва идиш-товоқ ювувчи Майрам деган татар аёл биларкан. Ўғлим йўқолди, татар аёлнинг уйига бир неча марта ҳужум бўлди, охири Тошкентга кўчиб кетди...

Бу иш билан шуғулланган ҳуқуқшунослар ҳамгарчи номи кўрсатилмаса-да, гумон қилинаётганлар ҳам мени кечиришсин, бу тахмину гумонларни тергов материали сифатида тақдим этмоқчи, буни ягона ҳақиқат деб атамоқчи эмасман. Бироқ, айтмаса ҳам бўлмайди: ахир кимдир ўлдирган-ку Хакимни. У, касал ётган йигит Тошкентга бориб поезднинг тагига ўзини ташламаган-ку! «Поезд босиб кетди» деган тасаввур тушунча ҳосил қилиш учун темирйўлга обориб ташланган. Бу менинг — қуруқ тахминим эмас, республика суд-медицина экспертизасининг хулосаси шундай дейишга асос беради: «Номаълум эркакнинг ўлими бош суягининг кўп жойдан синиши, бош миясининг зарарланиши оқибатини келтириб чиқарган очиқ бош суяги — мияни жароҳатлаш натижасида рўй берган. Тан жароҳати етказилаётганда эркак тик ҳолатда турган бўлиши мумкин».

Ана, «поезд босиб кетган» йигитнинг ўлими сабаблари...

Бу сабабларни кўрган терговчилар жиноятчини топиш ҳаракатини қилишлари керак эди. Балки қидиргандир, уддасидан чиқишмагандир. Балки, ким билсин... Ҳар ҳолда, жиноий иш терговчилар Содиқов, Расулов, Майлибоевларнинг қўлидан ўтгану, жиноятчи топилмаган.

Энди, ота ва онанинг аҳволини бир кўз олдингизга келтиринг-а. Армиядан яқинда келган, эрта-индин уйлантираман деб турган, фақат ишни-ю уйни биладиган мўмин-қобил бир фарзандини уйидан сабаби номаълум ҳолда «бошлиғи» бошлаб чиқиб кетса-да, икки ойдан сўнг «эгасиз» кўмиб юборилган мурдаси топилса!

Ўртоқ терговчилар, ўртоқ ҳуқуқшунослар «жиноий иш» бўйича тергов қилаётганда, уни бекор қилаётганда бир зум ўзларини ўша отанинг ўрнига қўйиб кўрармикинлар? Қайдам...

Мана бу жиноят ҳақида Бўка районида яшовчи она, жабрдийда Мукаррам Абдулазизованинг ўзига сўз берамиз. Унинг таҳририятга ёзган шикоятидан кўчирмалар:

«Сизларга 14 ёшли ўғлини йўқотган она мурожаат қилмоқда. Менинг ўғлим урушда, Совет Армияси сафида ёки тартибсизликлар натижасида эмас, балки куппа-кундузи, ҳозирги тинч замонда ўлдирилди. Унинг қотиллари жиноят очилмай жазосиз қолишларига ишониб, совуққонлик билан қотилликни амалга оширишди. Жиноий ишнинг бориши уларнинг ишончини янаям кучайтиради, чунки учта тирик гувоҳ бўлишига қарамай, ишнинг жойидан қўзғалмаётгани ишнинг холис олиб борилаётганига шубҳа туғдиради.

... Тошкент вилоят прокуратурасининг терговчиси А. Ширинов гувоҳ (кейинчалик айбланувчи) Марҳумов Нажмиддин қолиб, унинг акаси билан иш олиб бораяпти. Бизга у ўз хатти-ҳаракатларини изоҳлашича, у Марҳумов (акаси) орқали Марҳумов Нажмиддинни терговга чақиртирган эмиш.

...3 август куни ўғлим Акбаржон кеч соат 6 ларда ўртоқларидан бири Ҳамроқулов Комил билан Бўка район марказий касалхонасида ётган ўртоғи Абдуллаев Дониёрни кўриб келишга биргалашиб кетган эди, шундан кейин уйга қайтиб келмади... Эрталаб Дониёр бизга Акбар Ирода деган қиз билан канал бўйлаб уйга кетганини айтди. Биз ўша йўлдан бораётиб, анча жойда қон тўпланиб қолганини кўриб, ўғлим шу ерда фалокатга учраганини сездим. Кейин биз милицияга бордик, улар ўғлимнинг жасадини каналдан топиб чиқишди.

Фожеа рўй берган куни ўғлим билан Раҳмонова Ирода бирга бўлган. Унинг берган гувоҳлиги: ўша 3 август куни Дониёрни кўришга Комил, Акбар ва Ирода борган. Ундан бир кун олдин, 2 август куни Дониёр, Акбар ва шу касалхонада ётган, бошқа районда яшовчи, ҳеч қаерда ишламайдиган Марҳумов Нажмиддин (у Бўка масжидининг имоми Марҳумовнинг укаси) ўртасида жанжал бўлган. Сабаби Марҳумовнинг фамилияси бўлиб, Дониёр уни «Марҳум» дея мазах қилган, у Дониёрни урганда Акбар ўртоғининг ёнини олиб Марҳумов билан жанжаллашган. 3 август куни Акбар касалхонага борганда Марҳумов яна ўша адоватни қўзғаб жанжаллашган... Акбар Ирода билан уйга қайтаётганда Марҳумов йўлда олдиларидан чиқиб, «боя мақтанишинг бошқача эди, мана энди марҳум кимлигини кўрсатиб қўяман» деб Акбарга пичоқ билан ташланиб, 13 жойига пичоқ урган. Шундай қилиб, бу жиноий ишда Марҳумовнинг иштироки бўлганлиги аниқ. Бунда 4—5 та гувоҳлар бўлгани ҳолда, Иродани менинг олдимда сўроқ қилганида у «Акбарни Нажмиддин ўлдирди, пичоқни ҳам ўша урди, урма деб орага тушсам, менга ҳамла қилиб, бақирма сени ҳам ўлдираман деб пичоқ ўқталганда қўлимга тегиб кесиб кетди» деб айтса ҳам, терговчилар Марҳумовга қотиллик айбини қўйишмаяпти».

Ҳурматли муштарийлар, бу хатни шарҳлаб ўтирмаймиз. Фақат, бу — хат, уни айблаш фикри ёки мухбирнинг эътирофи деб тушунмаслигингизни илтимос қиламиз. Терговчиларни ҳам, милиционерларни ҳам, Марҳумовни ҳам шубҳа остида қолдиришга ваколатимиз, ҳуқуқимиз йўқ. Ҳукмни фақат суд чиқаради. Суд эса... ҳали бўлгани йўқ. Бу — факт. Ва, жуда ёмон факт. Чунки, навқирон бир инсон ўлиб кетди. Сирли равишда эмас. Рост гапираяптими, ёлғон гапираяптими — гувоҳлар бор. Уларнинг кўргазмаси рост ёки ёлғонлигини аниқлаш, жиноятчини топиш ва уни судга бериш — терговчининг, прокуратуранинг иши. Улар шунинг учун маош оладилар.

Ҳа, ҳозирги ҳақиқат шу — орадан икки йил вақт ўтса-да, жиноят очилмади. Мана шу жиноят. Бу — ёмон ҳақиқат...

Навбатдаги мисол — Арнасойдаги воқеа ҳаммасидан ошиб тушади: кап-катта одам ўлган уй бор, атрофида уч-тўртта «улфатлари» бор. Суд-медицина экспертизасининг хулосаларида унинг уриб-тепиб ўлдирилгани кўрсатиб қўйилган. Бироқ у... иккинчи қаватнинг зинасидан йиқилиб ўлган эмиш! Эртак-ку деяпсизми? Йўқ, ҳақиқат. Ҳа, замонавий эртак. Хикмат Абдушукуров Фориш районидаги К. Маркс номли совхозда умумий овқатланиш бўлимининг мудири бўлиб ишларди. 1988 йил 23 октябрь куни Арнасой районидаги Тимошенко номли совхозда Хўжақуловлар хонадонида ўлдирилган. Хикмат аканинг бир йил олдин хотини вафот этган бўлиб, уйланиш ниятида эканини бўлим ишчиси Жўрабой Хўжақуловга айтган. Бир куни у Арнасойда «келинликка номзод» топиб қўйганини айтиб, биргалашиб Ж. Хўжақуловнинг ўғиллари яшайдиган уйга келишган. Жўрабой ака, икки ўғил, Хикмат ака тўртовлон роса ичишган. Уёғи... қоронғу!

Эртасига улар Х. Абдушукуровнинг мурдасини Форишга олиб боришади: «зинадан йиқилиб ўлди».

Муҳаррирятга марҳумнинг укаси ёзган шикоятдан: «Бундан бир йил муқаддам акам билан Хўжақулов ўртасида рашк туфайли жанжал бўлиб ўтган эди. Бу жанжал қишлоқ шўросида муҳокама ҳам қилинган».

Ким билади, «Тимошенко»да ўша кечаси улардай ичишгач ўша гап қўзғалиб ота-болалар уч кишилашиб уни уриб-тепиб ўлдиришганми ёки кекса одам ростдан ҳам зинадан йиқилиб ўлганми? Буни яна... прокуратура билиши керак!

Республика комиссион суд-тиббиёт экспертизасининг хулосасидан: «Х. Абдушукуровнинг ўлими ички органларнинг, кўкрак қисми суякларининг, қорин ва чаноқнинг кўп шикастланиши оқибатидаги жароҳатдан гаранглик натижасида рўй берган».

— Шундай хулоса билан Абдушукуровни зинадан йиқилиб ўлганга чиқариб жиноий ишни бекор қилиш мумкинми? — савол бераман Арнасой райони прокурори Абдусамад Аъзамовга.

— Улар ўлдирганини бўйнига олмаса нима қилайлик? — дея савол билан жавоб беради прокурор.

— Унақада прокуратуранинг, прокурорнинг нима кераги бор? — мен ҳам савол билан жавоб бераман. Прокурор индамайди. Мен «ҳужум»га ўтаман:Балки улар «биз ўлдирганмиз» дейишса, «йўқ, сизлар ўлдирмагансиз, буни исботлаш керак» деб, исботлаёлмасдан, барибир жиноий ишни бекор қилган бўлармидинглар?..

Шу тариқа, район прокурори билан бир ечимга келолмадик. Жиноий иш вилоятда экан, танишиш учун уёққа бордим.

— Иш республикада (1991 йил баҳорда), — деди вилоят прокуратурасидан СССР прокуратурасининг ўта муҳим ишлар бўйича Жиззахдаги терговчиси қилиб тайинланган О. Худойқулов. — Иш дастлабки босқичда яхши текширилмаган, воқеа жойига район прокуратураси вакили келмаган. Улар уч шиша коньяк ичишган, лекин далилий ашё сифатида ҳатто шишалар ҳам йўқ. Абдушукуров ўлдирилган, лекин исбот йўқ. Мен ҳатто биттасини қонунга хилоф бўлса-да, уч кун ҳибсда ушлаб турдим, иш чиқмади.

Хатдан: «Шуниси қизиқки, экспертиза хулосаси ўлдирилганликни тасдиқласа, қўшнилар кечаси «войдод», «жоним», «ўлдим» деган овозларни эшитган бўлсалар, ҳатто бир қўшниси ўликни кўтариб бораётганларини кўрган бўлса, — буларнинг ҳаммаси ишда бор, — лекин ақлирасо, маълумотли район прокурори наҳотки оқни қора деб туриб олса? Албатта, буни ҳаммаси беҳудага қилинмаяпти... Шуниси қизиқки, қотиллар терговчи О. Худойқулов олдидан чиқишлари билан А. Аъзамовга чопиб бориб маслаҳат сўрайдилар. Бу ишни чалкаш қилганлиги учун А. Аъзамов, Д. Уришев огоҳлантириш олган, район милицияси бошлиғи Тошмуродов ишдан олинган. Булар ҳамма йўллар билан шу ишни очмаслик чораларини кўраяптилар. Агар очилса, жазоланишади. Наҳотки одамнинг қонидан булар қўрқишмаса, хазар қилишмаса. Уларни худо урмасмикин?» «Қайси аҳмоқ келиб, мени қаманг, мен одам ўлдирдим дейди, воажаб!»

Бу ҳам — хат. Унда қанчалик ҳақиқат бор — икки томоннинг виждонига, мантиқ — муштарийларга ҳавола.

Яқинда Тошкент ҳуқуқшунослик институтида Ислом ҳуқуқи кафедраси очилганини эшитиб бениҳоя қувондим. Қандай тез қувонган бўлсам, шунчалик тез руҳим тушиб кетди: «Ислом ҳуқуқи кафедраси очилди деган гап, ашаддий жиноятчилар — ўғри, босқинчи, қотилларга Ислом жазо қонунларини қўллаш деган гап эмас ҳали. Ҳали унгача... қанча бор?»

Бу — қонун тайёрловчиларга, чиқарувчиларга боғлиқ. Уларнинг ватанпарварлигига, миллатпарварлигига, инсонпарварлигига боғлиқ. Инсонпарварликни қандай, қай йўсин идрок этишларига боғлиқ. Зеро, етмиш йилдан ортиқ қўллаб келганимиз шўро қонунлари ҳам «энг инсонпарвар, энг адолатли» эди ва худди ана шу инсонпарварлик бизни бугун жар ёқасига олиб келиб қўйганини кўриб турибмиз. Эртага ўша жарга қулашимиз муқаррар эди, хайрият, жиловни ўз қўлимизга олдик. Энди йўлни, қонунчиликда, кескин буриш керак. Назаримда, бунда синалган ва энг ёруғ йўл — Ислом ҳуқуқи. Америка очишга эҳтиёж йўқ. Озгина жон куйдирсак, озгина миллатпарвар ва озгина инсонпарвар бўлсак — кифоя: ўша йўлга чиқиб оламиз. Ана ўшанда...

Тириклар ўликлар устидан нон емайдилар!..

Ҳабибулла ОЛИМЖОН.
«Халқ сўзи» мухбири.

• Ҳамкасб ҳақида сўз

ИГНА БИЛАН ҚУДУҚ ҚАЗИБ

Журналистикада шундай соҳа ҳам борки, унинг заҳматкашлари бошқа қаламкашларга ўхшаб кенг жамоатчиликка тез танилавермайдилар. Аммо меҳнатлари ҳар қанча эъзозга, таҳсинга лойиқ ва жуда зарур. Айтайлик, республикадаги кўпдан-кўп рўзномалар ва жаридалар ўз муштарийларини, радио ва телевидение ўз тингловчиларию томошабинларини жаҳонда ҳар кун, ҳар соат рўй бераётган воқеалардан хабардор қилиб туришлари лозим. Бу иш асосан таржимонлар зиммасига тушади. Собит Тоиров ана шундай соҳа соҳибларидан. У ер юзидаги турли ахборот агентликларидан Ўзбекистонга келаётган хабарларни зудлик билан русчадан ўзбекчага ағдаради, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлигида шу иш билан шуғулланаётган жамоага бошчилик қилади.

Рўзномаларда чиқадиган мақолалар ҳафталаб, ойлаб тайёрланади, қайта-қайта ўқилиб, пухталаштирилади. Бироқ таржимонда ўйлаб ўтиришга вақт йўқ: мақолалару катта-кичик хабарларни жуда қисқа фурсат ичида ўзбекчалаштириб бериши керак. Рўзномалар, радио ва телевидение таҳририятлари ҳамиша унга маҳтал туришади. Демак, ҳар соат, ҳар дақиқа ғанимат.

Ўрта Осиё дорилфунуни (ҳозирги Тошкент дорилфунуни)да журналистика бўлими ташкил этилганда унга биринчи бўлиб кирган, Ўзбекистонда илк маротаба «олий маълумотли журналист» дипломини олган йигит-қизлар эндиликда таниқли ёзувчи, журналист, олим, ношир бўлиб етишдилар. Ёзувчи Жонрид Абдуллахонов, журналистлар Исмоил Сулаймонов, Расул Раҳмонов, Маҳмуд Яҳёев, олимлар Тоҳир Пидоев, Воҳид Абдуллаев ва бошқалар шулар жумласидан.

Собит Тоиров дорилфунунни ана шу йигитлар қаторида битирди. «Қизил Ўзбекистон» (кейинчалик «Совет Ўзбекистони», ҳозир эса «Ўзбекистон овози») рўзномасига ишга қабул қилинди. Бош муҳаррир Иброҳим Раҳим орадан кўп ўтмай уни саноат, транспорт ва қурилиш бўлими мудири лавозимита муносиб кўрди. Билимдон, қалами ўткир журналист тез орада бу бўлимни рўзноманинг етакчи бўғинлари қаторига олиб чиқди. Ўзи ҳам ижодий жиҳатдан ўсди, халққа танилди.

Одамнинг хоҳиш-истаги бошқа-ю, тақдир тақозоси бошқа экан. С. Тоировнинг тақдири ҳам ҳеч кутилмаганда бошқа ўзанга бурилиб кетди. Бунинг учун ўша вақтда «юқори»датиларга ёқмаган битта мақола ёки уларнинг шаънига айтилган бир оғиз танқидий сўз кифоя эди. Ҳақгўй ва адолатли Собит Тоиров ҳам «Қизил Ўзбекистон» билан хайрлашди. Лекин журналистикани тарк этгани йўқ, унинг энг қийин, энг масъул, ҳар томонлама билимни, кенг дунёқарашни, ниҳоятда тезкорликни талаб қиладиган соҳасига ўтди: Ўзбекистон телеграф агентлигида таржимон бўлиб ишлай бошлади.

Рихсивой Соҳибоев, Рустам Абдураҳмонов, Шербек Алиев, Насибулла Ҳабибуллаев, Яҳё Йўлдошев каби таниқли таржимонлардан мутаржимлик санъатининг сир-синоатини ўрганди, бора-бора улар қаторидан ўрин олди. Собит Тоиров таниқли таржимонлар билан биргаликда ҳозир биз «турғунлик» деб атаётган яқин ўтмишнинггина эмас, ундан олдинги, партия ва давлатга Никита Сергеевич Хрушчев бошчилик қилган қийин даврнинг ҳам қаттиқ синовларидан ўтди. Ўша пайтдаги мутаржимларга ниҳоятда оғир эди. Ўзингиз ўйлаб кўринг: кутилмаганда телеграф агентлигига «марказ»дан «яқин вақт ичида матбуотда эълон қилиш учун муҳим материал юборилади» деган хабар келарди. Мутаржимлар тайёрланиб туришарди. Бир пайт қарасангиз, КПСС Марказий Комитети пленумида қилинган катта маърузалар юборилларди. Нима бўлса ҳам у рўзномаларнинг навбатдаги сонида босилиб чиқарилиши керак: бир кун у ёқда турсин, ҳатто бир соат кечиктириб бўлмасди. Рўзномада 7—8 саҳифани ишғол қиладиган бундай маърузалар муштарийларга етиб бориши учун машинкада ёзувчилар билан таржимонлардан тортиб рўзномалардаги журналистлар, босмахоналарда ҳарф терувчилар иш вақти тугаганига қарамай тунни тонгга улаб меҳнат қилардилар. Ана шундай шароитда Собит Тоиров ўттиз йилдан кўпроқ вақтдан буён ишлаб келмоқда, шу соҳа заҳматкашларига бошчилик қилмоқда.

У бир вақтлар номлари эл оғзига тушган катта таржимонлар қўлида шогирд эди. Мана энди ўзи ҳам устоз бўлиб, неча ўнлаб шогирдлар етиштирди. Собит Тоировнинг таржима мактабида таҳсил кўрган йигит ва қизлар бугунги кунда республика рўзномалари, жаридаларида, бошқа нашрларда муваффақиятли қалам тебратмоқдалар.

Давр ҳам, одамлар ҳам ўзгараяпти. Илгари ҳар қадамини ўйлаб босишга мажбур бўлган республикамиз мустақилликка эришди. Ўзбек тили давлат мақомига эга бўлди. Газеталар рўзномаларга, областлар вилоятларга айланди. Ўзбек тили, айниқса матбуот тили мажбуран киритилган сўзлардан қутулиб, софлана бошлади. Аммо бу билан мустақил ташкилотга айланган Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги яъни собиқ ЎзТАГнинг таржималар бош таҳририятида иш камайиб қолгани йўқ. Рўзномаларда янги сўзлар янги атамалар пайдо бўлмоқда. Уларнинг кўпи биз тилга олган ахборот маҳкамаси таржимонларининг ташаббуси туфайли тилимизга кириб келмоқда.

Собит Тоиров ҳар бир янги сўз, атама тўғрисида астойдил бош қотиради, тилшунос олимлар, муҳаррирлар билан маслаҳатлашади. Шундан кейингина ўқувчининг кўзи янги ишлатилган сўзга тушади. Келинг, шу олижаноб ишда Собит Тоировга омад, узоқ умр ва ижодий парвозлар тилайлик.

Ҳайдар ИБРОҲИМОВ.

«ОРОЛ–ОНА-БОЛА»...

ЎЗБЕКИСТОН хотин-қизлар комитетида «Орол — она-бола» акциясини ўтказишга оид йиғилиш бўлди. Комитет раисининг биринчи муовини Д. Ғуломова ушбу акциянинг мақсади ва уни ўтказиш тартиби билан йиғилганларни таништирди. Мазкур тадбир Орол минтақасида яшовчи оилаларга ёрдам бериш, эски шифохоналарни таъмирлашга маблағ ажратиш, оналар, болалар ўлими ва турли касалликларнинг олдини олиш, болалар овқатини тайёрловчи технология қурилмаларини сотиб олишга қаратилган.

Шу мақсадда Бухоро, Хоразм ва Нукусда телемарафон, Тошкентда «Ким оштди» савдоси ўтказилади. Санъат усталари иштирокида «Хайрия оқшоми»ни ташкил этиш ҳам кўзда тутилган.

Мажлисда мазкур тадбирларни ўтказувчи ташкилий комитет тузилди. Унга Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси, Қизил Яримой ва Олималар жамиятлари, «Карвон» биржаси, Тошкент шаҳар табиатни муҳофаза қилиш комитети, Ўзбекистон Рассомлар уюшмаси, Бухоро, Хоразм вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикаси хотин-қизлар комитетлари, Орол ва Оролбўйи қутқариш комитети, Республика Болалар ҳамда Меҳр-шафқат, саломатлик жамғармалари, Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон ёшлар иттифоқидан вакиллар киритилди.

Ўзбекистон хотин-қизлар комитетининг ташаббуси билан ташкил этилган «Орол — она-бола» тадбирини шу йил май ойида ўтказиш мўлжалланмоқда.

Г. ЖУРАЕВА.

НОМЛАР ЎЗГАРМОҚДА

Янгийўл районидаги қишлоқ ва қўрғон кенгашлари, давлат, жамоа хўжаликлари, мактаб ҳамда кўчалар номларида «нурли иқбол тонги»дан то «порлоқ истиқбол»гача бўлган «шонли йўл» рамзлари тўла ўз аксини топган эди. Замона зайли ва эл-юртнинг хоҳиш-иродаси туфайли улар ўрнига эндиликда асл тарихий ва жуғрофий атамалар, ушбу заминда яшаб, меҳнат қилган, эзгу ишлари билан халқ ёдида муҳрланиб қолган мўътабар инсонларнинг исму шарифлари қўйилмоқда.

Яқинда маҳаллий кенгашлар ижроия комитетлари ана шундай номларни ўзгартиришга қарор қилдилар. Район ҳокими уни тасдиқлади.

Янгийўлликлар ўз қишлоқ, қўрғон ва хўжаликларини энди Тинчлик, Озод, Дўстлик, Янги ҳаёт, Халқобод, Қовунчи, Қўш ёғоч, Ниёзбош деб, шунингдек Заҳириддин Муҳаммад Бобур, Убай Мусаев, Маҳамат Мирзабобоев, Абдулла Ортиқов сингари буюк зотларнинг табаррук номлари билан аташмоқда.

Атамалар комиссияси ҳозир мактаб ва кўчалар номларини синчиклаб ўрганиб чиқмоқда.

Тўрабек ИСКАНДАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ДАСТЛАБКИ ҚАДАМЛАР

Жумҳуриятимизда ўзбек тилига давлат мақоми берилганига 2 йилдан ошаяпти. Энди олдимизда ўзбек тилидаги қўлланмаларни кўпайтириш, миллий кадрларни тайёрлаш каби муҳим ишлар ҳам турибди. Афсуски, талабаларимиз учун, умуман зиёли аҳлига керакли бўлган кўплаб дарсликлар, ўқув қўлланмалари, монографиялар ниҳоятда кам, борлари эса етишмайди.

Бу борада зиёлиларимизнинг жуда кўп изланиш ва меҳнатлари лозимлигини ҳам ҳис қиламан. Яқинда Самарқанд Давлат тиббиёт институтининг профессори Н. Камолов ва доцент М. Қўйлиев ўзбек тилида «Ички касалликлар» номли дарслик — ўқув қўлланма ёзиб нашр эттиришди. Келгусида худди мана шундай изланиш, интилишларни жадал давом эттиришимиз керак. Зеро, билимга чанқоқ талаба умри ўқув қўлланмасисиз бесамар ўтмасин.

Ушбу китобнинг кўп ўйлаб, изчил тартиб асосида барча талаба ва ўқувчиларга тушунарли, равон тилда ёзилганлиги ўқувчи кўнглини қониқтиради. Демак, бизнинг олимларимиз ҳам мустақил равишда ўз она тилларида ўқув қўлланмалари яратишлари мумкин экан. Эътирозли томони — шунча кўп меҳнат сарф қилинган бу китоб атиги 22 минг нусхада чоп этилган, холос. Жумҳуриятимизда ўқиётган, тиббиёт соҳасида хизмат қилаётган кишилар эҳтиёжини бу аҳволда қандай қондириш мумкин? Эндиги вазифамиз ўз-ўзидан маълум —ўқув қўлланмаларини кўпайтиришимиз керак...

Б. РУСТАМОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, тиббиёт фанлари доктори, профессор.

ЯНГИ ЗАВОД

СУРХОНДАРЁ вилоятининг Олтинсой районида мева қоқилаш заводи ишга тушди. Ундаги технология асбоб-ускуналарини Италиянинг машҳур «Сандвиг» фирмаси мутахассислари ўрнатишди. Заводнинг умумий қиймати салкам 6 миллион сўмни ташкил этади. Унда тарвуздан бошқа ҳамма хил деҳқончилик маҳсулотларини қуритиш мумкин.

Корхона узум етиштиришга ихтисослаштирилган Олтинсой районидан ташқари вилоятнинг бошқа шу сингари хўжаликларидан ва аҳолидан кўплаб маҳсулот сотиб олиб, ундан майиз тайёрлайди. Завод йилига 5 минг тоннага яқин мева қоқилайди. Энг муҳими шундаки, тайёр маҳсулотлар шу ернинг ўзидаги махсус идишларда икки-уч йилгача сақланади.

Ч. ТУХТАЕВ.

• *Ҳикоятлар*

КЎМАЧ

Ўша йили баҳор шу даражада тароватли келдики, бутун далалар бизни мафтун қилар, қўй-қўзиларни боқиб, ўйиндан қўлимиз бўшамай қорнимиз очганини ҳам унутиб қўяр эдик.

Биз қишлоқ болалари туғилганимиздан қўй-қўзиларга эргашамизу 5—6 га кирганда «кетиворган» чўпон бўлиб қоламиз. Чўпонликнинг ҳам ўз гашти бор, айниқса баҳорда. Кўм-кўк далаларда ўтлаб юрган сурув орқасидан эргашиб минг хил гиёҳларни кўрасан, уларни еб табибга айланиб кетасан. Кечқурун уйга бир хуржин исмалоқ, қоқи, қушоёқларни, туятовону қўзиқоринларни олиб келасан. Улардан оналаримиз пичак, дўлма ва сомсалар қилар эди.

Боболаримиз илмидан анчагина хабардор бўлган Муллақарши бувам ҳар йили бизларга албатта атайлаб етти хил ўт-ўланлардан тайёрланган овқатлардан едирар эди. Шулар ичида менга ёққани айниқса ялпиз қайла. Ун ошига солинган ялпиз қайлани эсласам ҳалигача ширин тамшанаман. Охирги марта ялпиз қайла еганимга ҳам нақд 24 йил бўлибди. Бунга албатта шаҳар гуноҳкор эмас, ўзимиз.

Бир куни қўй боқиб юрар эдик, нима ҳам бўлдию нонним тамом бўлиб қолди. Шу атрофда ўз қўйларини боқиб юрган ўртоғим Абдурасулнинг ёнига чўзилиб бордим. Иккoвимизнинг қўйларимиз қирнинг икки тарафида. Эшагининг эгарини тўғрилаётган Абдурасул менга гап қотди: «Маҳмуд, роса қорним оч қолди, сен қўйларга қараб тур, қишлоққа бориб нонпон олиб келаман». Ҳафсалам пир бўлди, чунки мен ундан нон сўрашга келган эдим.

Гапни чўзмасдан рози бўлдим, негаки қўйларни қайтаришга ҳали вақт эрта. Шу бўлдию мен икки сурув орасида қолдим, Абдурасул эса эшагини ҳих-ҳихлаб қишлоққа қараб кетди.

Қишлоқ йўлида Карим бобо ҳам қўйларини боқиб юрган эди. Йўлдан ўтаётган Абдурасулни Карим бобо бекорга гапга тутмасдан шундайгина ўтказиб юбормаслиги аниқ. Худди мен ўйлагандай бўлипти. Абдурасулни Карим бобо роса гапга тутиб охирида қўйларингни ташлаб қаёққа кетаяпсан, деб қолибди. Абдурасул ҳам бобомнинг саволига лаққа тушиптию, қорним очқоб кетди, нонга кетаяпман, деб пўнғиллабди. Карим бобо «ҳа чўпон, яша чўпон», деб унинг устидан кулган бўлипти-да, мана буни ол, Маҳмуд иккаланг бир кўмач қилиб енглар деб бир кўмачлик ун, туз берипти. Ҳозир қўйни ташлаб кетиб бўладими, қўзиларингни калхат кўтариб кетар, деб озроқ урушган ҳам бўлипти.

Мен Абдурасулнинг бунчалик тез қайтганидан ҳайрон бўлиб, нақ сўкишга тайёрланиб турсам, унинг оғзи қулоғида. Етиб келди-да, менга мақтаниб, ҳозир кўмач пиширамиз, деб қолди.

Қўйлар ўтлаб юрипти, Абдурасул хамир қилишга тушиб кетди. Мен бир қўйни соғдим, шундай қилиб кўмачга сут ҳам қўшадиган бўлдик. Қориннинг ташвиши, ўтин йиғиб чўғ тайёрладик. Яқинда ёғиб ўтган ёмғирнинг таъсирида анча қийналдик ҳам.

Бир оздан кейин кўмач ҳам тайёр бўлади.

Ҳа, ўша кўмачнинг таъми ёдимга тушганидан оғзимнинг таноби ҳозир ҳам қочаяпти. Нон деган буюк неъматнинг турлари ҳам кўп. Ҳар ҳолда чўпон кўмачининг шаҳарларда ёпиладиган гиждада нондан фарқи жуда катта, нафақат унинг ҳажми, энг асосан ўз таъми, мазаси билан ажралиб туради. Бир марта чўпоннинг қағаноқ кўмачини еган киши юз йил яшайди, деб бекорга айтишмайди. Шунинг учун бўлса керак, бизнинг қишлоғимизда юзга кирган ва юзни қоралаб қолганлар кўп. Мана Карим бобо ҳам яқинда юзга киради. У кишининг болаларни яхши кўриши ва Нарзулла акани ҳалигача «Чкалов нон жоқда» деб аташи қизиқ.

Воқеа бир қараганда жуда оддий. Ёзнинг иссиқ кунларидан бири, биз болалар том орқасида сояда ошиқ ташлашаяпмиз. Уйга кириб овқат еб чиқишга ҳам қўл тегмайди. Шу пайт кимдир бировдан «Чкалов совхози қайси томонда», деб сўраб қолади. Уйинга берилиб қорни очқаб кетган Нарзулла ака ҳозиржавоблик қилиб «Чкалов нон жоқда» деб юборади. Болалар бундан ичаклари қотиб-қотиб роса кулишади. Ҳа, шу-шу бўладию Нарзулла аканинг лақаби, (қишлоқда ҳамманинг ўз лақаби бўлади) «Чкалов нон жоқда» деб кетилган.

Ҳа, нон ҳақида сўз кетаркан ҳар бир инсоннинг хаёлидан не-не оғир, қизиқ, ғамгин ва бошқа воқеалар ўтмайди дейсиз.

Маҳмуд ЙЎЛДОШЕВ.
Ғаллаорол райони.

ҲАМ СТИПЕНДИЯ, ҲАМ МАОШ

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтининг кўпгина талабалари ҳар ойда бериладиган стипендиядан ташқари маош ҳам олмоқдалар.

Институт қошида тақкил этилган кичик корхоналар талабаларни маош билан таъминлабгина қолмай, назарий билимларини амалда синаб кўришга имкон беради. «ЖИН» кичик корхонаси пахта тозалаш заводлари учун эҳтиёт қисмлари, трикотаж ишлаб чиқариш лабораторияси қошидаги «Илҳом» корхонаси эса ёш болалар устки кийимларини тайёрлайди.

Ишловчиларнинг аксарияти талабалардир. Мазкур корхоналар талабаларни иқтисодий бўҳрон исканжасидан асраб, институт ғазнасига ҳам мўмай даромад келтирмоқда.

М. ХОЛМАТОВА,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Меҳр-шафқат кунда керак*

Бирёқлама мафкура таъсирида халқимиз баъзи бир миллий негизлар ҳамда кўҳна одат ва анъаналаридан деярли ажраган эди. Бунинг натижаси ўлароқ аҳолининг аксарият қисми маънавий қашшоқлашди. Ҳа, энди узоқ давр мобайнида емирилаёзган қадим анъана ва қадриятларни тиклаш фақат ва фақат наф келтиради.

Киндик қони тўкилган юртнинг равнақи, халқининг истиқболи йўлидаги ҳар қандай саъй-ҳаракат қўли ва дили тоза кишиларни қувонтиради. Ўзбекистонда қадимий Шарқ маданиятини қайта тиклаш «Туркистон» маърифий-хайрия маданият марказининг ташкил топиши ҳам бу ҳақиқатни яна бир бор исботлади — савоб ишга бел боғлаганларни кўпчилик «умрларингдан барака топинглар» дея алқашди. Мухбиримиз марказ ташкилотчиларидан бири Ҳамида Каримжоновага саволлар билан мурожаат этди.

ЕТИМЛАР ЗОР ҚАҚШАМАЙДИ

— Ҳамида опа, «Туркистон» маърифий-хайрия маданият маркази қачондан бери фаолият кўрсатаётир, уни ташкил этишдан мақсад нима!

— Марказимиз ўтган йили март ойида иш бошлаган, у Ўрта Осиё жумҳуриятлари вакилларидан иборат жамоатчилик ташкилоти сифатида юзага келган эди. Бош мақсадимиз — тинчликсевар халқлар ҳамдўстлиги ривожига ўз ҳиссамизни қўшиш, Шарқда асрлар мобайнида инсон ҳаётининг асл тарзи бўлган кўҳна ислом маданиятини қайта тиклаш. Бу эса тинчликсевар элатларнинг бирлашишига ўзининг жиддий ижобий таъсирини ўтказиши тайин.

Кўзлаган мақсадга эришиш учун икки дастур асосида иш юритаяпмиз. Уларни «Шарқ болалари» ва «Оқ рўмол» деб номлаганмиз. Биринчи дастур болалар уйларининг кенг туркумини ташкил этиб, у ерда ёшларга билим беришнинг янги ва замонавий усулларини анъанавий шарқона таълим-тарбия билан қўшиб олиб боришдан иборат. Лицейлар қурганимиздан сўнг ёшлар замонавий илм-фанлардан сабоқ олиш билан бирга, кўҳна ислом маданияти хазиналаридан ҳам баҳраманд бўладилар. Ишбилармонлик ва тадбиркорлик сир-асрорларини ўрганишади. «Оқ рўмол» дастуримизда Ўрта Осиё жумҳуриятлари ҳамда Қозоғистондаги аёллар ва оналар уюшмасини ташкил этиш, бу билан миллатлар, халқлар ўртасида тинчликнинг барқарор бўлиши йўлида аёллар фаоллигини ошириш кўзда тутилади.

Ўз-ўзидан аёнки, иқтисодий негизни яратмасдан туриб бундай режаларни рўёбга чиқариб бўлмайди. Шу мақсадда қўшма корхоналар қуришни ҳам кўзлаганмиз. Бу билан нафақат Ўзбекистонимиз, балки дини ягона, маданияти туташ бўлган қўшни жумҳуриятларнинг иқтисодий ривожланишига ҳам ўз ҳиссамизни қўшамиз.

— Ниятларингиз ҳақиқатдан ҳам қутлуғ. Бироқ иқтисодий жиҳатдан мураккаб бўлган ҳозирги шароитда уларни амалга ошириш ҳойнаҳой осон бўлмаётгандир!

— Осон эмас, албатта. Лекин ишласанг, меҳнатнинг баракасини бераверар экан. Марказимиз ёш, лекин аллақачон муайян амалий қадамлар қўйилган. Масалан, ўтган йил ноябрь ойида 5—8 синфларда ўқийдиган етим болаларнинг бир туркумини Туркиядаги лицейда билим олиш учун жўнатишга келишдик. Шартномага мувофиқ бу ердан борган ёшлар лицейни тамомлашганидан сўнг қардош мамлакатнинг олий ўқув юртларида таҳсил олишади.

Марказимиз ташаббуси билан ҳадемай қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишловчи, болалар овқатини тайёрловчи жами юз миллион доллардан зиёд маблағ сарфланадиган корхоналар қуришга киришилади. Булар учун жумҳуриятимизнинг бир сўми ҳам сарфланмайди. Америка мультимиллиардерлари корпорацияси аъзоси жаноб — Норман Гершман билан дастлабки шартнома тузилган. Бундан ташқари пахта чиқиндисини қайта ишловчи ускуналар ҳам келтирилади. Ишлаб чиқарилажак тайёр маҳсулотдан олинадиган тушумнинг 20—25 фоизи хорижадаги шерикларга бериб турилса, 5 йил ичида қарз узилишини ҳисоб-китоб қилиб чиққанмиз. Шундан сўнг корхона жумҳуриятимиз мулки бўлиб қолади. Ўз-ўзидан аёнки, ташкилотчилик фаолияти учун марказимиз ҳам маълум фоиз улушига эга бўлади. Бу эса «Туркистон»нинг иқтисодий аҳволини яхшилаш учун сарфланади.

Москвалик таниқли шарқшунос П .В. Позднер хорижий маслакдошлар билан алоқалар ўрнатишда бизга ёрдам бераётир. Яқинда ундан яна бир хушхабар олдик: қувайтлик сарватмандлардан бири Самарқанд вилояти ҳудудида жойлашган азиз зиёратгоҳ атрофига 200 миллион доллар сарфлаб барча қулайликларга эга бўлган, боғ-роғи билан муҳташам замонавий меҳмонхона қуришга тайёр экан.

— Қирғизистон Республикаси Президенти А. Акаев ўтган йил охирида бўлган диндорлар билан учрашувда «Туркистон» маърифий-хайрия маданият маркази ҳақида мамнуният билан гапиргани ва бунга ўхшаш ҳар қандай ташаббусни қўллаб-қувватлаяжагини изҳор этгани ҳақида рўзномаларда ёзилганди...

— Буни эслатганингиз яхши бўлди. Президент А. Акаев ўша учрашувда айтган бир гапи ҳеч эсимдан чиқмайди: «Биз жуда кўп ва узоқ муддат гуноҳга ботдикки, шу дақиқаларда «Эй худо, бизни кечирмагин, ахир биз ҳам одаммизми, дегим келади» Ҳа, маънавий покланмасдан туриб бирон-бир оламшумул иш қилиш мумкин эмас.

Қирғизистонда ишларимиз яхши кетаяпти. Ўтган йил сентябрь ойида жумҳурият Адлия вазирлиги марказимизчи рўйхатга олди. Бишкекдаги Республика банкида ўз ҳисобимиз очилган. У ердаги масъул раҳбарлар доривор экинлар етиштиришимиз учун Иссиққўл вилоятидан 100 гектар экин майдони, санаторий, лицей қурилишига пойтахтдан жой ажратиб беришмоқчи. Айни кунларда тегишли ҳужжатларни расмийлаштираяпмиз.

Яқинда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳам марказимизни рўйхатга олди. Ўзбекистонда ҳам маслакдошларимиз кўп, ишончимиз комилки, бундан буён улар сафи янада кенгайиб бораверади. Масалан, ўтган йил декабрь ойида Жиззах район раҳбарлари 6 хонадан иборат коттеджи билан 4 гектар мевали боғни тасарруфимизга ўтказиш ва қурилиш ишлари олиб бориш учун 16 гектар ер ажратиш тўғрисида қарор қабул қилди. Бунда кенгаш раиси М. Ҳасановнинг хизмати катта бўлди. Самарқанд вилоятидаги мутасадди кишилар ҳам ёрдамини сираям аямаслигини, бундан фақат ва фақат хурсанд бўлажагини маълум қилишди. Улардан бошимиз осмонга етган бўлса, Қашқадарё вилоятидаги баъзи раҳбарлар бизга унчалик рўйхуш бермаётганидан дилимиз хира тортади. Тошкент шаҳрида қурилиш олиб борувчи бош бошқарма тасарруфидаги биноларнинг бирида уч хоналик жойимиз бор эди. Уни биздан олиб қўйишди. Бу ҳақда бошқарма бошлиғи К. Тўлагановга бир неча марта мурожаат этдик. Лекин ҳалиҳануз Тошкентда бошпанамиз йўқ.

— Буларга ўхшаш жузъий муаммолар тез кунларда ўз ечимини топар, жойлардаги марказ фаолиятига нохайриҳоҳ баъзи масъул кишилар ҳам чуқурроқ ўйлаб кўришиб ижобий хулосага келишларига умид боғласак... Негаки савобга, яъни хайрли юмушга қўл урганлар ишини Аллоҳ қўллаган.

— Тўғри. Ташаббускор гуруҳимиз аъзоларининг фикри ҳам шундай, ишларимиз ривож топиб кетишига барчамизнинг ишончимиз комил.

Суҳбатдош:
Шуҳрат ТЎЛҚИН ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

Теран нигоҳлари билан қараб турган мана бу қиз — Марҳабо Фозилова. У Андижон районидаги Ленин номли совхозда яқиндагина ишга туширилган амбулаториянинг ҳамширасидир. Унинг амалий тиббиёт соҳасида ишлаётганига кўп бўлгани йўқ. Аммо билимга чанқоқлик, ўткир зеҳн ва ўзи танлаган касбга бўлган қизиқиши туфайли кундан-кунга маҳорати ошиб бормоқда. Ширинсуханлиги ва «қўли енгиллиги» учун эса қишлоқ аҳли орасида обрў-эътибор қозонмоқда.

Ш. АЛИМОВ олган сурат.

КУЙЛАЁТГАН ҚИЗ

Агар тоғлар қуласа,
Тушар тоғлар бағрига.
Агар одам қуласа,
Тушар ернинг қаърига...

Қўшиқ янграмоқда... қопқоронғу томошахонадаги минглаб санъатсевар қалблар куй жозибасидан тўлқинланиб кетади. Уларнинг нигоҳлари рангли чироқлар нуридан порлаб турган улкан саҳнага қадалган. Шундай катта, ёруғ, салобатли саҳнада эса жажжигина қомати ўзига ярашиб турган қиз ўз қалби наволарини изҳор этмоқда.

Қалб наволари... улар аввало юракларнинг қаъридан вулқон каби отилиб чиқмоғи даркор. Шундагина улар кўнгилдаги дардларни, аламларни, муҳаббат ва меҳрни забонга олиб чиқадилар. Шунинг учун ҳам юрагидаги чўғ кўксини ёндириб, руҳиятини мудраб қолишдан асраб турган кишилар гоҳ шоир, гоҳ мусаввир, гоҳ бастакор, қўшиқчи бўлиб етишадилар.

Юқорида таърифланган жажжигина қоматли қиз Саломат Иброҳимова бўлади. Унинг муштдеккина юрагидан тоғлар янглиғ улкан бир дард портлаб чиқади. Унинг қўшиқлари юракларга сел каби қуйилади, қалбларни бир оз тирнаб бўлсада, жонларга ором бахш этади. Овозини бир бор эшитган одам ўзида ташналикни сезади. Булоқ суви каби шаффоф унинг овози.

Буюк бобомиз Аҳмад Ясавийнинг ватани бўлмиш Туркистонда туғилиб ўсганлиги учун кенгликлар унинг қалбига ҳам андоза солганлар. Баҳорларда адирлари бойчечак ва лолақизғалдоқларга бурканиб кетадиган бу ўлканинг одамлари ўта ўзбекона ҳаёт кечирадилар. Саломатнинг онаси Тамара опа ҳам ҳар бир ўзбек аёли каби гоҳ дўппи тикаётиб, гоҳ гуруч тозалаётиб беихтиёр хиргойи қилиб ўтирадилар. Айниқса, алла айтганларида эса... Саломат бу алланинг сеҳрли оҳангидан, дардли сўзларидан ҳалигача таъсирланиб юради. Отаси Жумадилло ака ҳам бутун Туркистон мамлакатидаги миллионлаб ўзбек кишиларидай оддий, камтар ва камгапдир.

Саломат Иброҳимова ўтган йили ўтказилган Ботир Зокиров номидаги эстрада хонандалари конкурсида фахрли 3-ўринни эгаллади. У бастакор А. Икромов ва шоир И. Икромларнинг «Тоғлар» қўшиғини ижро этган эди. Қўшиқ тугаши биланоқ Тошкентга атайлаб истеъдодли ёшларни танлаб олиш учун Олмаотадан келган махсус ҳайъат уни «Осиё овози» халқаро конкурсига таклиф этди. Шу кунларда бастакорлар халқаро кўрикда қатнашиш учун хонандага атаб қўшиқлар ёзишмоқда.

Бундай ютуққа осонликча эришиб бўлмади, албатта. Саломат 5 ёшида онаси ўргатган «Олтин сандиқча» қўшиғини илк бор айтган эди. Шу-шу санъатга бўлган меҳри тобора ошиб борди. 8-синфни битириб Тошкент маданий-оқартув техникумининг хореография бўлимига ўқишга кирди. Рақс санъатидан олган билимлари ҳозир жуда қўл келмоқда. Ахир саҳнани «тўлдириш» осон иш эмас. Хонанда ўз билими, санъатини янада маромига етказиш учун А. Қодирий номидаги Маданият институтида сиртдан таълим олмоқда. «Паркент гуллари» дастасининг раҳбари Ниёзхон ака Умаров Саломатнинг санъат оламида дадил қадам ташлаб юриши учун кўп меҳнат сарфлаган инсонлардан. У киши кўплаб ёш истеъдодларга ғамхўрлик кўрсатиб келмоқда. Қолаверса, «Камолот-90» кўриги ҳам ёш хонанда ҳаётида катта мактаб вазифасини ўтади.

Ўлкамиз узра баҳор ўзининг яшил гиламини ёзмоқда. Туркистон томонлардаги адирларда қизғалдоқлар очилган бўлса ажаб эмас. Ўзбекистонимиз саҳнасида яна бир янги овоз янграмоқда. У дала чечаклари каби ёқимли, такрорланмас ва беғубор. Бу Саломатнинг овозидир.

С. Иброҳимова яхши ниятлар билан шоир Азим Суюннинг «Сиз бизга келган кеча» шеърини куйга солди. Ҳ. Аҳмедованинг «Мен сендан», И. Икромнинг «Умримиз юлдузчадир» шеърларига Алишер Икромов куй басталаб хонандага ҳадя этди. Санъат шайдолари эса такрорланмас овоз соҳибасининг янги қўшиқларини илҳақ бўлиб кутиб қоладилар. Ижоднинг сермашаққат сўқмоқларидаги хоҳ тушкунлик, хоҳ қувончнинг юлдузли лаҳзаларида ёмон кўзлардан худонинг ўзи асрасин, бу жажжигина қизни...

Иброҳим ЖИЯНОВ.

ЭШИТМАДИМ ДЕМАНГЛАР !

АГАР СИЗГА ЁШ МУТАХАССИС КЕРАК БЎЛСА

АГАР сизни ўз корхонангизнинг истиқболи, унинг янгича шароитларда муваффақият қозониши қизиқтирадиган бўлса, унда ишончимиз комилки, Сизни Тошкент Давлат дорилфунуни амалий математика ва механика факультетининг 1992 йил битирувчиларини

ТАВСИЯ ЭТИШ

маросими албатта қизиқтиради. **Бу тадбир 23 апрель куни соат 15.00 да ва 24 апрель куни соат 12.00 да дорилфунун бош ўқув биносининг 214-«А» хонасида ўтказилади.**

Факультет «Математика», «Амалий математика», «Механика» ихтисослари бўйича мутахассислар тайёрлайди. Факультетни битирганлар бугунги кунларда илмий-текшириш институтларида, Конструкторлик бюроларида, Ҳисоблаш марказларида, корхона ва ширкатларда — математик моделлаш, ҳисоблаш техникасини ишлатиш, шунингдек хусусий электрон ҳисоблаш машиналарида самарали ишлаш кўникмалари талаб этиладиган жабҳаларда муваффақиятли ишламоқдалар.

Тавсия этиш маросимида корхона ва ташкилотларнинг вакиллари битирувчиларнинг шахсий делоси билан танишишлари, улар билан суҳбат ўтказишлари, тақсимотга шартнома тузишлари мумкин.

Ўзбекистон Республикаси ФА механика ва зилзилага бардошли иншоотлар илмий-текшириш илмгоҳи 1992 йил қуйидаги мутахассислик бўйича аспирантурага

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

КУНДУЗГИ БЎЛИМ:

Қайишқоқ қаттиқ жисмлар механикаси. Плазма, газ ва суюқликлар механикаси. Машиналар ва динамика мустаҳкамлиги, ускуна ҳамда жиҳозлари. Қишлоқ хўжалик саноатини механизациялаш. Қурилиш механикаси.

СИРТҚИ БЎЛИМ:

Қайишқоқ қаттиқ жисмлар механикаси. Плазма, газ ва суюқликлар механикаси. Асослар ва пойдеворлар.

Аспирантурага қабул қилиш муддати — 1992 йил 1 ноябргача.

Манзилимиз: 700143, Тошкент, **Академиклар шаҳарчаси: Аспирантлар бўлими. Тел. 62-71-32.**

ДИҚҚАТ!

Ўзбекистон Маданият вазирлигининг республика ўрта махсус санъат мактаб-интернати 1992-93 ўқув йили учун мусиқа ва тасвирий санъатга туғма қобилиятли, жисмоний соғлом ўқувчиларни қабул қилади.

Ўзбек миллий чолғу асбобларига 12 ёшга тўлган ўқувчилар қабул қилинадилар.

2—9 синфларга қўшимча мутахассисликлар (фортепьяно, скрипка, альт, виолончель) бўйича мусиқа тайёргарлигига эга бўлган ўқувчилар қабул қилинадилар.

Аризалар 1992 йил 4 майдан 30 майгача топширилади.

Қабул имтиҳонлари 2 июндан бошланади.

Ўзингиз билан қуйидаги ҳужжатларни олиб келишингиз керак: боланинг туғилганлиги ҳақида гувоҳнома (кўчирма). Ота-онанинг иш жойидан 1991 йилдаги ойлик маошларининг ойма-ой кўрсатилган маълумотномаси. Руҳшунос шифокордан боланинг соғлиги ҳақида маълумотнома.

Манзилимиз: **700152, Тошкент шаҳри, Акмал Икромов райони, 22-кв. 1-а уй.**

Автобуслар: **2, 13, 33, 41, 50, 75, 77, 78, 87.**
Троллейбуслар: **12, 13.**

«Москва остонаси» бекати.
Телефонлар: **74-92-21, 74-96-45.**

ЭЪЛОН

Қишлоқ жойларида ип йигирув фабрикасини ташкил қилиш ниятида корхона ҳамкорликда ишлайдиган шерик ахтаради.

Таклифларда хом ашё ресурси ҳамда ишлаб чиқариш ускуналарини жойлаштирадиган бу ишхоналар сатҳи кўрсатилиши керак. Келгусида корхона тобора кенгая бориб, пахта толасидан тайёр маҳсулот ишлаб чиқарадиган бўлиши мўлжалланган.

Таклифингизни биргаликда ўрганишга тайёрмиз.
Телефонларимиз: **Тошкент шаҳрида: 56-30-71, 56-15-73.**

Афғонистон фахрийлари уюшмасининг Ўзбекистон Республикасидаги бўлими Ўзбекистон Республикаси Афғонистон фахрийлари уюшмасига айлантирилди. Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикаси Афғонистон фахрийлари уюшмаси Афғонистон фахрийлари уюшмаси Ўзбекистон Республикаси бўлимининг тўла ҳуқуқли вориси деб ҳисобланади.

Тошкент Давлат университети жамоаси, тупроқшунослик факультети деканати ва касаба уюшмаси комитети меҳнат фахрийси, таниқли тупроқшунос олим, доцент

Ҳайдар Абдуллаевич АБДУЛЛАЕВнинг

вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур таъзия билдирадилар.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи: Анвар ЖЎРАБОЕВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй

Таҳририятга ҳажми 9 бетдан ортиқ мақолалар қабул қилинмайди. Топширилган қўлёзмалар муаллифларга қайтарилмайди.

Алоқа учун телефон: 33-07-48.
Индекс: 64608. Буюртма Г—86.

Халқ сўзи

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. 100000 нусхада чоп этилади. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 21.35. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12